

РОЗДУМ З НАГОДЫ СІМПОЗИУМА Ў АЎСТРЫЇ

ЦІ СТАНЕ КАРАЛЕВАЙ ПАПЯЛУШКА

Нядаўна ў Аўстрыі па запрашэнні Зальцбургскага ўніверсітэта пабывала група беларускіх вучоных, якія прынялі ўдзел у Міжнародным сімпозіуме па праблемах адраджэння беларускай культуры. Наша рэдакцыя звярнулася да ўдзельніка гэтага сімпозіума Уладзіміра САКАЛОЎСКАГА — спецыяліста па беларуска-заходнеўрапейскіх культурных сувязях і папрасіла яго падзяліцца сваімі думкамі і ўражаннямі аб гэтай навуковай нарадзе.

Толькі што закончыў сваю работу Міжнародны сімпозіум «Моўная і культурная палітыка ў Савецкім Саюзе. Беларусь», наладжаны Інстытутам славістыкі Зальцбургскага ўніверсітэта, у якім удзельнічалі вучоныя Беларусі, Аўстрыі, Швейцарыі і Польшчы. Ініцыятыва па яго арганізацыі і правядзенню належыць вядомаму аўстрыйскаму славісту Герману Відэру, якога даўно зацікавілі праблемы беларускай культуры і які шмат сіл аддае іх даследаванню, асабліва ў галіне мовазнаўства.

Гэты сімпозіум з'яўля-

ецца адной з першых спробаў, каб не толькі звярнуць увагу, пазнаёміць аўстрыйскіх вучоных з беларусістykай (усе даклады будуць апублікаваны ў зборніку, які плануецца выдаць у наступным годзе пад назвай сімпозіума), але і зрабіць беларускую тэматыку прадметам іх даследавання. Задума гэтая ўзнікла ў Г. Відэра падчас запрашэння яго ў Беларусь на Міжнародны сімпозіум «Беларуская мова, літаратура і культура ў кантэксце моваў, літаратураў і культураў народаў свету», які адбыўся ў маі 1990 года пры Беларускай дзяржаўнай універсітэце.

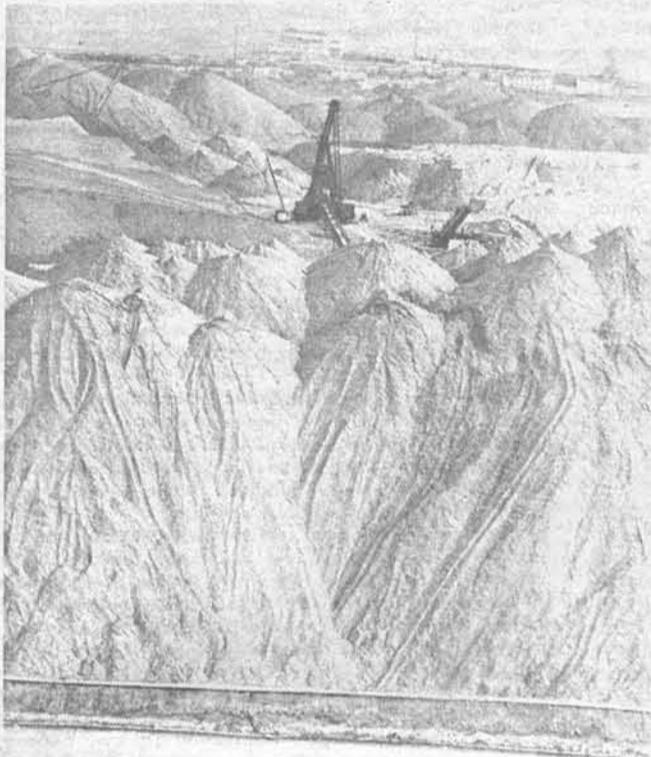
Такім чынам, у кастрычніку 1991 года ўпершыню на аўстрыйскай зямлі шырока прагучала актуальная беларуская тэматыка. Адрозна ж сталі відавочнымі і яе першыя вынікі: папулярная аўстрыйская газета «Зальцбургскія паведамленні», што выдаецца на 44 старонках, у дзень адкрыцця сімпозіума, 24 кастрычніка, пісала, што ў Інстытуде славістыкі Зальцбургскага ўніверсітэта значная навуковая падзея — сімпозіум пра культурную і

моўную палітыку ў Савецкім Саюзе, дзе ўпершыню аб'ектам даследавання стала беларуская культура.

Каб атрымаць больш рэальнае ўяўленне пра сімпозіум, хацелася б звярнуць увагу на склад яго ўдзельнікаў, тых, хто выступаў з дакладамі, а таксама слухачоў (больш за 30 чалавек), хто актыўна прымаў удзел у абмеркаванні дакладаў і дыскусіі. А склад яго быў даволі прадстаўнічым — гэта паважаныя мясцовыя і замежныя вучоныя: прафесар Фрыдрых Готас — вядомы аўстрыйскі гісторык, дацэнт Інстытута англійскай мовы Вільфрыд Вільдэн, доктар Ярэжэмскі з Кракаўскага ўніверсітэта, магістр Ян Стышынскі з Шчэцінскага, кандыдат педагагічных навук Таццяна Мяхедзькіна з Харкаўскага, магістр Стафанія Флэгль — лектар рускай мовы Зальцбургскага ўніверсітэта і інш.

Адкрыў сімпозіум, як і трэба было чакаць, дырэктар Інстытута славістыкі прафесар Георг Маер. Звярнуўшы ўвагу на важнасць і актуаль-

[Заканчэнне на 6-й стар.]

ЗЯМЛЯ ТРЫВОГІ НАШАЙ

Зірнуць на нашу Зямлю з вышыні, вызначыць яе самаадчуванне і паставіць правільны дыягназ — такія мэты унікальнай экспедыцыі, праведзенай у рамках рэспубліканскай праграмы «Дыстанцыйная дыягностыка» Рэспубліканскім навукова-тэхнічным цэнтрам дыстанцыйнай дыягностыкі прыроднага асяроддзя (РНЦ «Экалогія») сумесна з вучонымі шэрагу інстытутаў Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, БДУ імя У. І. Леніна і некаторых іншых арганізацый. Упершыню ў краіне комплекс экалагічных і радыяцыйных абследаванняў праведзены на самым высокім тэхнічным узроўні: з самалётаў-лабараторый ЯК-10, АН-30, верталётаў, дзе размясціліся дасканалыя фатаграфічныя, цэплавійныя і тэлевізійныя сістэмы, спектрометры і многія іншыя высокаадчувальныя прыборы. Падключыліся да экспедыцыі і спадарожнікі «Алмаз», «Космас», «Рэсурс».

У зоне павышанай увагі вучоных аказаліся тры раёны: Лепельскі (на шчасце, толькі як эталон чысціні Еўрапейскай часткі краіны), Валожынскі і Салігорскі. Няма больш ганарлівых рэпартаў аб тым, што вытворчае аб'яднанне «Беларус-

калій» амаль поўнасцю задавальняе патрэбы краіны ў калійных угнаеннях. Цяпер гэта зямля трывогі нашай. Гаспадарча дзейнасць чалавека пакінула на ёй тэрыторыю адпрацаваных парод, прасадкі глебы, ачагі апусцывання. Знявечана, зранена зямля так, што само жыццё ў гэтых краях аказалася пад пагрозай. Наколькі? На гэта пытанне і трэба было адказаць у ходзе экспедыцыі.

З дапамогай звышчастотных прыбораў з многамеровай вышыні вучоныя змаглі «ззірнуць» пад зямлю амаль на дзесяць метраў. Вызначалі ўзроўні залягання грунтовых вод, ацэньвалі стан шламасховішчаў, выяўлялі ўчасткі працякання селявых раствораў. Цікавілі даследчыкаў ступень засоленасці сельгасугоддзяў у выніку ўнясення ўгнаенняў, стан салігорскага вадасховішча. З дапамогай аэрадымак вызначалася якасць лясных масіваў, участкі іх прыгнечання і засыхання. Прайшла самы строгі аналіз на нітраты, нітрыты, цяжкія металы і іншыя «кампаненты» і пітная вада гэтага краю.

НА ЗДЫМКУ: рукатворныя горы Салігорска.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

Доўгатэрміновы дагавор аб сумеснай рабоце ў галіне тэхнічнага развіцця, эканамічных і культурных сувязей заключаны міжнароднымі аэрапортамі «Мінск-2» і «Вена». Пагадненне беларускіх і аўстрыйскіх авіятараў прадугледжвае паскарэнне пуску новых вытворчых магутнасцей аэрапорта «Мінск-2», абучэнне і стажыроўку яго супрацоўнікаў у Вене. Мяркуюцца значна павысіць і ўзровень абслугоўвання авіяпасажыраў. Аднак калегі з венскага аэрапорта прыляцелі ў Мінск не толькі з дзелавой, але і з дабрачыннай місіяй. Як і ў мінулы свой прыезд у Беларусь, яны прывезлі груз гу-

манітарнай дапамогі. Медыцынскае абсталяванне, лякарствы, цацкі былі перададзены 2-й дзіцячай гарадской клінічнай бальніцы Мінска, дзе лечацца не толькі маленькія мінчане, але і дзеці з пацярпелых ад радыяцыйнага Магілёўшчыны і Гомельшчыны.

НА ЗДЫМКУ: начальнік міжнароднага аэрапорта «Мінск-2» Р. ЦЮЛЮПА (злева) і камерцыйны дырэктар міжнароднага аэрапорта «Вена» З. ГАНГЛ абменьваюцца дакументамі аб супрацоўніцтве.

Фота І. ЮДАША.

ПАДПІСАНА ПАГАДНЕННЕ

ПРЫКЛАД ЦЫВІЛІЗАВАНАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

На мінулым тыдні ў Беларусь прыежджала дэлегацыя з Казахстана. Мэта прыезду — падпісанне паміж рэспублікамі гандлёва-эканамічнага пагаднення. Пры падпісанні прэм'ер Казахстана С. Цярэшчанка значыў: «З беларусамі можна дамаўляцца нават

на словах, не падпісваючы ніякіх папер. Заўжды ведаем, што яны не парываюць...»

Не паскупіўся на эпітэты, гаворачы аб партнёры, і прэм'ер Беларусі В. Кебіч, назваўшы гандлёвыя сувязі дзвюх рэспублік цывілізаванымі.

Гандлюючы з Казахстанам, Беларусь мае магчымасць вырашыць праблему харчавання. Прынамсі, атрымаць ад партнёра вялікую колькасць збожжа. Сёлета ў нашу рэспубліку значна скарацілася пастаўка нафты з Расіі. І яе таксама можна даць Казахстан.

У сваю чаргу Беларусь будзе пастаўляць вырабы цяжкай і лёгкай прамысловасці: аўтамабілі, трактары, станкі і многае іншае.

Гутарка паміж дзвюма дэлегацыямі ў Мінску вялася і аб дзяржаўных даўгах нашым рэспублікам з боку Саюза, і аб эканамічных бар'ерах у справе гандлю, і аб тым, як гэтыя бар'еры пераадолець.

Завяршыліся перагаворы прыняццем звароту двух урадаў да кіраўнікоў міністэрстваў, ведамстваў, аб'яднанняў, прадпрыемстваў і арганізацый рэспублік. Гэта, у прыватнасці, заклік да захавання двухбаковых працяглых эканамічных сувязей. А яшчэ — да стварэння рэжыму найбольшага спрыяння.

НА ЗДЫМКУ: пагадненне падпісваюць кіраўнікі дэлегацый Казахстана С. ЦЯРЭШЧАНКА [злева] і Беларусі В. КЕБІЧ.

ЗАЯВА УРАДА РБ

ВЫРАТАВАННЕ ТОЛЬКІ Ў ЗГОДЗЕ І ЦЯЖКАЙ РАБОЦЕ

Пасля нядаўняга звароту Сойма БНФ да грамадзян Рэспублікі Беларусь звярнуўся наш урад.

У апошні час, гаворыцца ў заяве, з боку асобных грамадска-палітычных сіл актывізаваліся напады і абвінавачванні ў адрас урада. Асабліва стараецца апазіцыя БНФ у Вярхоўным Саўеце рэспублікі, якая, страціўшы «ворага» ў асобе кампарты, выбрала новага, выступае з заклікамі аб адстаўцы ўрада. Сэнс шумнай акцыі зразумелы: выкарыстоўваючы цяжкасці, нажыць палітычны капітал. Урад неаднаразова прапаноўваў гэтым людзям дзелавое супрацоўніцтва, аж да міністэрскіх пасадаў. Але, падобна, узвальваюць на свае плечы канкрэтную работу дэпутаты апазіцыі не маюць намеру.

Аднак аўтары ўрадавай заявы сцвярджаюць, што іх выступленне з адкрытым забралам не дзеля палітычнай палемікі. Грамадства сёння мае патрэбу не ў процістаянні, в ў кансалідацыі ўсіх грамадзянскіх і палітычных сіл. Толькі так можна забяспечыць выжыванне нацыі, справіцца з разбуральным эканамічным крызісам.

Урад у поўнай меры ўсведамляе, што насельніцтва рэспублікі больш за ўсё хваляе набліжэнне лібералізацыі цэн. Іх узваленне і ўвядзенне так званых рыначных цэн у сумежных рэгіёнах непазбежна прымуціць пайсці на гэты крок і нас.

Урад абяцае ў якасці выйсця з цяжкай сітуацыі захаваць фіксаваныя дзяржаўныя цэны на тавары першай неабходнасці, што складаюць аснову спажывецкага бюджэту. Гэта — хлеб і хлебабулочныя вырабы, асобныя віды мяса-малочнай прадукцыі, дзіцячае і дыетычнае харчаванне.

Вызначаны і іншыя канкрэтыя крокі. У прыватнасці, кампенсацыя насельніцтву страт, звязаных з пераходам на свабодныя цэны. У цэлым сума датацый з бюджэту па харчовых і нехарчовых таварах, асобных відах паслуг, рэалізуюмых па фінансавых цэнах, вызначаецца на 1992 год у аб'ёме да 10 мільярдаў рублёў. Прадугледжваецца таксама ўсялякая адмена неабгрунтаваных адміністрацыйных абмежаванняў на рост заробатнай платы на прадпрыемствах.

Урад вядзе вялікую і выключна цяжкую работу, каб захаваць дастатак, забяспечыць людзей неабходнымі таварамі. Чаму ж у такім разе на вачах пусцеюць нашы прылаўкі?

Тут некалькі прычын. Па-першае, трэба прызнаць, што яшчэ слаба ўкараняюцца прагрэсіўныя эканамічныя метады гаспадарання. Многія з рэформ, якія ажыццяўляюцца ўрадам, сустракаюць жорсткае процідзеянне з боку кансерватыўнай, а нярэдка і карумпіраванай часткі кіраўніцкага апарату на месцах.

Па-другое, нахабна арудуе мафія, усё глыбей залязаючы ў дзяржаўную кішэнь. На жаль, цяперашняе заканадаўства не дазваляе праваахоўным органам эфектыўна процідзеінаць «цэневікам». Любыя спробы ўрада навесці парадак сустракаюць яраснае супраціўленне з боку дзялкоў і іх адвакатаў, што ўзнімаюць неймаверны шум з прычыны нібыта надыходзячай пагрозы дэмакратыі і наступлення дыктатуры.

Па-трэцяе, значная колькасць нашых тавараў вывозіцца за межы рэспублікі. На таварны рынак цісне велізарная грашовая маса.

Каб засцерагчы рэспубліку ад раскідання нацыянальнага набытку, жыццё прымушае нас ісці на жорсткія меры — увядзенне талонаў, візітных картак, беззалежных разлікаў за тавары і паслугі, мытных застаў на дарогах з суседнімі рэспублікамі. Рэальнасць, на жаль, такая, што, нягледзячы на яўную непапулярнасць гэтых мер, ад іх пакуль што адмовіцца нельга. Больш таго, з 1 студзеня 1992 года з мэтай абароны спажывецкага рынку ў рэспубліцы будуць уведзены купоны.

На граніцах з іншымі рэспублікамі, у аэрапортах, на чыгуначных станцыях разгортваюцца дадатковыя пасты кантролю. Праводзіцца работа па арганізацыі мытнай службы на граніцах з Літвой і Латвіяй. Адначасова з улікам эканамічных інтарэсаў рэспублікі і пажаданняў людзей спрошчаны рэжым узаемных паездак грамадзян Беларусі і Польшчы па службовых і прыватных справах.

У заяве выкладзены пазіцыі ўрада па праблемах прыватнасці, развіцця прыватнай ініцыятывы грамадзян, сацыяльнага становішча вёскі і развіцця ўсіх форм уласнасці аграрнага сектара.

З поўным разуменнем значнасці Савет Міністраў працуе над умацаваннем незалежнасці, будаўніцтвам дзяржавы Рэспублікі Беларусь. У распрацаваных урадам і прадстаўленых парламенту документах выкладзены прынцыповыя погляды на стварэнне граніц, Узброеных Сіл рэспублікі, на структурную перабудову эканомікі, рэфармаванне бюджэтнай і фінансаво-кредытнай сістэм.

Есць і канкрэтыя прапановы па ўвядзенню рэспубліканскіх грошай. Аднак нельга такую складаную праблему вырашаць наспех. На нашу думку, рэспубліка можа пайсці на ўвядзенне ўласнай валюты толькі пасля прыняцця пагадненняў па пытаннях утварэння банкаўскага саюза дзяржаў — членаў Эканамічнага Супольніцтва.

Урад Рэспублікі Беларусь адхіляе падбухторшчыкія абвінавачванні ў бяздзейнасці і асабістых палітычных прыхільнасцях і заклікае да спакою, цярднення і мудрасці. Толькі ў згодзе і ў цяжкай рабоце зможам пераадолець крызіс, упэўнена крочыць у заўтрашні дзень.

ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

ВЕРНЕМСЯ ДА ЛУЧЫНЫ?

Амаль тыдзень у асобных раёнах суседняй Украіны ў самы час было запаліць свечкі. Аб'яднанне «Беларусьэнерга» спыніла падачу туды расійскай электраэнергіі праз сваю тэрыторыю. Цяпер нармальны рэжым работы пакуль яшчэ агульнай энергасістэмы адноўлены. Справа ў тым, што пасля ўсіх «ЧП» практычна закрыта, працуе менш чым на чвэрць былой сілы Чарнобыльская АЭС. І Украіне прыйшлося павялічыць спажыванне пакупной электраэнергіі, якая ішла праз Беларусь са Смаленскай АЭС. Сеткі ж і абсталяванне на такі прырост перадаваемай транзітам магутнасці не разлічаны. Больш таго, яе не хапала і самім беларусам, паколькі адзін з рэактараў Ігналінскай АЭС, адкуль мы таксама чэрпаем энергію, быў на рамонце. Як ні круціся, краіне ўжо не абыйсціся без новых атамных станцый, лічаць спецыялісты.

МІНСКІ КІРМАШ

Упершыню такі кірмаш адбыўся восенню мінулага года. Гэты ўніверсальны камерцыйны кірмаш становіцца традыцыйным. Сёлета ў ім удзельнічалі больш за чатырыста прадпрыемстваў краіны. Расце і яго міжнародны аўтарытэт. Калі вясной на Мінскім кірмашы было дзевяць замежных удзельнікаў, то сёлета — дзевятнаццаць: прадстаўнікі фірм Англіі, Індыі, Італіі, ФРГ і іншых краін. Яны займаліся сур'ёзнай камерцыйнай працай, наладжвалі кантакты, заключалі здзелкі. На кірмашы быў прадстаўлены шырокі асартымент вырабаў — ад зубных шчотак, касметыкі да сучасных камп'ютараў.

НА ЗДЫМКУ: наведвальнікі кірмашу знаёмяцца з узорамі прадстаўленай на ім прадукцыі.

«У самастойнай дзяржаве, якой стала наша рэспубліка, ініцыю ролю павінна адыграваць і служба бяспекі. Калі яна не зможа апэратыўна адклікацца на ўсе перамены ў грамадстве, то будзе проста адкінута з-за непатрэбнасці. І таму перабудова, не ломка, а іменна структурная перабудова непазбежная. Скажам, акрамя разведкі, нам прадпісана весці барацьбу з карупцыяй, узяць пад кантроль будучую прыватнасці дзяржаўнасці і жылля. Ды і палітычную абстаноўку ў рэспубліцы ведаць прыйдзецца ў дэталях.

І тым не менш упраўленне «З», якое было заклікана стаяць на варце канстытуцыйнага ладу, не выключаючы вывучэння грамадскіх фарміраванняў, іх удзелу ў палітычнай барацьбе, мы расфарміроўваем. Нас не цікавяць больш мітынгі, сходы, канферэнцыі. Мы ўмяшамся толькі ў тым выпадку, калі будуць учынены насільныя дзеянні ў адносінах да палітычнай партыі, грамадскага дзеяча або паявіцца рэальная пагроза звяржэння існуючага ладу, ахоўваемага Канстытуцыяй.

Не будзем мы ахоўваць і ведамасныя сакрэты. Але затое, пакуль не створаны сапраўдныя органы, якія возьмуць на сябе аказанне дапамогі ўдзельнікам знешняга гандлю, паспрабуем вывучаць кан'юнктуру рынку, фінансвае самаадчуванне магчымых партнёраў, актыўна дапамагаць прадпрыемствам. Пастараемся, каб ні адзін рубель, ні адзін цэнт не прапалі марна.

Думаю, гэта часовае справа для нас, але не займацца знешнім і ўнутраным гандлем сёння нельга. Таму, збавіўшыся ад клопатаў службы «З», больш увагі ўдзелім карупцыі і хабарніцтву, арганізаванай злачыннасці, іншым відам сапраўднай работы.

Ствараем таксама магутнае аналітычнае упраўленне, супрацоўнікі якога будуць аналізаваць стан спраў у Беларусі, у першую чаргу па пытаннях нацыянальнай бяспекі, выдаваць прагнозы магчмага развіцця сітуацыі або працэсу парламенту і ўраду рэспублікі».

(З інтэрв'ю старшыні Камітэта дзяржаўнай бяспекі Рэспублікі Беларусь Эдуарда ШЫРКОЎСКАГА карэспандэнту БЕЛТА).

З'ЕЗДЫ

СВАБОДНЫ ПРАФСАЮЗ

Па ініцыятыве Мінскага гарадскога стачачнага камітэта прайшоў I з'езд Свабоднага прафсаюза Рэспублікі Беларусь. На ім прысутнічала 142 дэлегаты ад 32 прадпрыемстваў, якія прыехалі з васьмі гарадоў рэспублікі.

Прыняты статут Свабоднага прафсаюза рэспублікі. Асноўнае адрозненне яго ад статута афіцыйных прафсаюзаў у тым, што членам Свабоднага прафсаюза можа быць кожны, за выключэннем працадаўцы, які ажыццяўляе функцыі найму на працу і звальнення з яе. Пасля выхаду з прафсаюза яго члены маюць права на сваю долю ўласнасці ад агульнай прафсаюзнай маёмасці.

Прынята яшчэ таксама Дэкларацыя аб пабудове Свабоднага прафсаюза ў рэспубліцы і Зварот з'езда да народных дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларусі.

ЗАХОЎВАЦЬ ДЗЯРЖАЎНУЮ ГОДНАСЦЬ

ГУТАРКА З НАРОДНЫМ ДЭПУТАТАМ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ Уладзімірам ЗАБЛОЦКІМ

Чарговае інтэрв'ю «Голасу Радзімы» дае народны дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь ад апазіцыі Уладзімір ЗАБЛОЦКІ. Ён працуе намеснікам старшыні камісіі Вярхоўнага Савета па навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу. Палпелнікі па парламенцкай апазіцыі называюць яго прэм'ер-міністрам днявога кабінета. У гэтым годзе разам са Станіславам Шушкевічам і Вячаславам Кебічам прапаноўваўся на пасаду Старшыні Вярхоўнага Савета.

— Уладзімір Мікалаевіч, цяпер адусюль чуеш — пераход да рынку, пераход да рынку. Ці не атрымаецца з рынкам у нас тая ж сітуацыя, што і з перабудовай? Спачатку была перабудова і паскарэнне, потым некуды знік лозунг паскарэння, цяпер ужо і размовы пра перабудову выклікаюць толькі ўсмешку. Як доўга мы будзем пераходзіць кудысьці, і ўсё на с.ловах?

— Я думаю, гэта адбываецца ад неразумення законаў рынку. Бо да самага апошняга часу Прэзідэнт краіны, якая пераходзіць да рынку, не прызнаваў прыватнай уласнасці, і мы да рыначных адносін ішлі без прыватнай уласнасці. Тут каментарый, як гаворыцца, лішня. І паколькі да апошняга часу Прэзідэнт быў Генеральным сакратаром КПСС, партыйныя структуры працавалі на першую асобу ў партыі і, адпаведна, тармазілі дэмакратычныя працэсы. А рынак і дэмакратыя звязаны паміж сабой гэтак жа, як адміністрацыйная гаспадарка і таталітарызм. І таму для тых структур, што прывыклі жыць у таталітарным грамадстве, рынак—гэта канец, поўная страта ўлады, якой яны раней непаздальна валодалі.

— Тады што трэба зрабіць, каб пераход да рынку ўсё-такі адбыўся?

— Цяпер, калі гавораць пра свабодныя цэны, а свабодныя цэны—толькі частка рыначнага механізму, забываюць пра свабоду спажывацтва, якая патрабуе зламаць размеркавальную сістэму. А свабодныя ж цэны ва ўмовах манопольнай вытворчасці—нонсенс. Таму неабходна антыманопольнае заканадаўства і хуткае правядзенне прыватызацыі, таму што рыначнай эканомікі не можа быць пры 98 працэнтах дзяржаўнай уласнасці. Міністэрствы могуць толькі кіраваць дзяржаўнай уласнасцю, а распараджацца ёю павінны іншыя структуры. Напрыклад, Камітэт па дзяржаўнай маёмасці, які павінен стаць незалежным. І калі сёння дырэктары прадпрыемстваў і калектывы лічаць сябе ўласнікамі, гэта грубейшае парушэнне! Рэчы трэба называць сваімі імёнамі: калектывная ўласнасць у нас была дэкларавана Канстытуцыяй, але яе ніколі не было. Калектыву стане ўласнікам толькі тады, калі ён праз арэн-

ду выкупіць прадпрыемства ці цераз прыватызацыю атрымае права ўласнасці. Цяпер жа ніякі дырэктар, ніякі калектыву гэтым правам не валодае. І калі сёння дырэктар прадае частку дзяржаўнай маёмасці—ён не мае ніякага права гэта рабіць!

— А чаму магчымы такія парушэнні?

— Дык жа ў нас раней дырэктары лічылі сябе ўласнікамі сваіх прадпрыемстваў, і яшчэ таму, што цяпер дзяржава ў асобе Савета Міністраў дрэнна выконвае функцыю ўласніка. У нас у Беларусі Савет Міністраў ніколі не кіраваў 54 працэнтамі прамысловасці. Гэта прамысловасць саюзнага падпарадкавання. І вось 54 працэнтаў найбольш значнай, найбольш магутнай прамысловасці цяпер практычна безгаспадарныя, і пачынаецца, я б так сказаў, эканамічная бездань.

— Вашы адносіны да выступлення Ельцына на апошнім Расійскім з'ездзе? Якім чынам адаб'ецца на нас увядзенне свабодных цэн у Расіі?

— У некаторым сэнсе Ельцыным была зроблена спроба палітычнага шантажу іншых рэспублік. Я расцэнюю гэта менавіта так. Хаця б таму, што Ельцын парушыў эканамічнае пагадненне, якое перад гэтым было падпісана ў Маскве саюзнымі рэспублікамі. Чаго варта, напрыклад, пагроза, што калі хто-небудзь увядзе ўласныя грошы, то Ельцын будзе разглядаць гэта як аддзяленне, як неабходнасць увядзення расійскіх грошай. А ў эканамічным жа пагадненні, падпісаным рэспублікамі, менавіта дапускаецца ўвядзенне ўласных валют рэспублікамі-дзяржавамі. Там пра гэта зусім адназначна сказана! Акрамя ўсяго іншага, там сказана, што ніхто, ні адна краіна, якая падпісала гэтае пагадненне, не мае права рабіць якіх-небудзь рэзкіх эканамічных рухаў без узгаднення з іншымі суб'ектамі дагавора. Таму аб'яўленне аб пераходзе на свабодныя цэны абавязкова павінна было быць узгоднена з суседзямі, з іншымі бакамі. Што датычыць нашай пазіцыі. Я думаю, неабходны цывілізаваны гандаль на ўзаемавыгадных умовах. І нельга пагаджацца з заявамі нахштальтаў, што «мы сыравіну перавядзем на сусветныя цэны, а цэны на ўсё астатняе зафіксуем на сённяшнім уз-

роўні». Такія пытанні адзін бок не вырашае.

— Апошнім часам ствараецца ўражанне, што Беларусь трапіла ў эканамічныя ціскі паміж Расіяй і Прыбалтыкай. Ці можам мы выжыць, апынуўшыся паміж імі?

— Тое, што робіцца апошнім часам,—несумненна эканамічны бандытызм. Неабходна тэрміновае эканамічнае, а таксама цэнавае і валютнае пагадненне з дзяржавамі-суседзямі, перш за ўсё з Літвой, а таксама Латвіяй, Расіяй і Украінай. Усё роўна нас гэта чакае. І потым, раз мы з'яўляемся дзяржавай, неабходна абарона сваёй эканамічнай прасторы. Патрэбна граніца, таможні, няхай і з аблегчаным рэжымам аховы. Паглядзіце, што робіцца: за кошт розніцы закупачных цэн вывозіцца жывёла, скупляюцца лякарствы, прадукты, рэспубліка літаральна расцягваецца. Таму, паўтарюся, неабходна разуменне таго, што мы з'яўляемся дзяржавай, і дзяржаўныя структуры адказваюць за ахову рэспублікі. Але, на жаль, яшчэ не ўсе кіраўнікі разумеюць такую неабходнасць, і таму затрымліваецца прыняцце многіх важных рашэнняў. Лічыцца, што калі мы будзем стаяць на каленях і з усмешкай, зняўшы шапку, прасіць аб дапамозе, то нам нехта нешта ў гэтую шапку пакладзе. Гэта выключна падманнае ўяўленне—на рынку існуе гандлёвае партнёрства, але дастойных партнёраў, а не папрашаек. У нас ёсць чым гандляваць. Павінна быць і дзяржаўнае годнасць, і дагаджаць нейкім палітычным сілам у той жа Расіі мы не павінны.

— Ці не атрымаецца так, што, наладжваючы таможні і ўмацоўваючы межы, мы безваротна страцім нешта вельмі важнае ў чалавечых узаемаадносінах?

— Ну, па-першае, у нас перамяшчэнне грамадзян бяззасвае, чалавек едзе, і няхай сабе едзе. Мы абараняем толькі свой рынак. Калі чалавек вязе што-небудзь для сябе ці сваякоў, няхай вязе, не так ужо многа адзін чалавек можа вывезці. Але калі, напрыклад, вывезці КАМАЗ з прычэпам, нагужаны маслам, якое так неабходна нам самім, то... Пра захаванне якіх чалавечых адносін можа ісці гаворка? Ці, напрыклад, пераганяюць наш трактар МТЗ, куплены тут за 17 тысяч, а на біржы гэты трактар пойдзе за 170 тысяч. І такія аперацыі не адзінаковыя.

— Сёння ва ўсім свеце імкліва ідзе працэс інтэграцыі, краіны аб'ядноўваюцца, ствараецца

агульнаеўрапейскі дом. У нас быццам ідзе спаборніцтва — хто хутчэй адасобицца і аб'явіць свой суверэнітэт. Ці апраўдана гэта раз'яднанне?

— Бачыце, мы зыходзім з розных пачатковых пазіцый. Калі пачалося аб'яднанне ў еўрапейскі дом? Калі краіны ўзнялі свае нацыянальныя эканомікі на дастаткова высокі ўзровень і калі ўзнікла праблема канкурэнцыі гэтага еўрапейскага дома з такімі магутнымі эканамічнымі дзяржавамі, як ЗША, Японія і Паўднёва-Усходняя Азія. Запатрабаваліся агульныя намаганні, каб праводзіць узгодненую эканамічную палітыку. Дарэчы, немалаважнай была пагроза, што зыходзіла ад бальшавіцкага Савецкага Саюза, таму што тая глабальная палітыка, якую ён праводзіў, яго процістаянне ўсяму астатняму свету рабіла яго паводзіны непрадказальнымі. Пытанні аб'яднання ў еўрапейскіх краінах узніклі толькі пасля таго, як яны аднавілі сваю эканоміку, добра паставілі рыначную гаспадарку, узнялі ўзровень жыцця насельніцтва да даволі высокай адзнакі. У нас сёння не стаіць задача эканамічнага процістаяння ўсяму свету, нам перш за ўсё трэба вырашыць пытанне выжывання. А для гэтага неабходна змяніць сваю псіхалогію: прывучыць сябе жыць у невялікай дзяржаве без прэтэнзій на фарміраванне сусветнай палітыкі і павышаць дабрабыт сваіх грамадзян.

— Як вы думаеце, чаму краіна апынулася ў такім цяжкім становішчы?

— Эканоміка не можа доўга вытрымліваць работу ў рэжыме ваеннага часу, а наша эканоміка заўсёды была ў стане вайны з усім светам. Бо толькі ў ваенны час, калі ідуць баявыя дзеянні, доля дзяржбюджэту на ваенныя расходы перавышае 30 працэнтаў. А ў нас яна перавышае 40. Такім чынам, увесь гэты час за кошт рэалізацыі ваенных праграм і ўмяшання ва ўсе ваенныя канфлікты ў свеце рэалізацыі ролі супердзяржавы прывяла да ўсеагульнага збяднення. У нас да гэтага часу 80 працэнтаў усёй эканомікі працуе на ваенна-прамысловы комплекс і толькі 20 працэнтаў — на сферу спажывання. Цяпер, пасля таго, як мы дэведзены да галечы, высвятляецца, што партыя, якая ўвесь час «дбалася» пра народ, стварыла залаты фонд за мяжой. Гэта вельмі нагадвае сітуацыю, калі фашысцкая партыя, адчуўшы, што траціць уладу, пачала перапраўляць партыйныя і дзяржаўныя грошы і золата за мяжу. Таталітарныя сістэмы вядуць сябе

аднолькава. Ні аб якім паляпшэнні становішча, пакуль кампартыя была на чале ўлады, не магло быць і гаворкі. І нейкае паляпшэнне, якое было ў часы Брэжнева, ішло толькі за кошт будучыні нашых дзяцей і ўнікаў і заняпаду краіны.

— Ну, а цяпер, калі кампартыя ад улады адхілена, ці даб'ёмся мы чаго-небудзь? Ці ёсць у нас выйсце?

— Мы проста абавязаны знайсці выйсце. Цяпер ёсць розныя прапановы — напрыклад, стварыць свой ГКЧП, прымяніць сілавую метаду, увагнаць усіх у жорсткія рамкі. Гэта ўсё ўжо было. Я думаю, у нас ёсць адзінае выйсце: палітычна праводзіць дэмакратычныя рэформы і дастаткова хутка рухацца да рынку. Усе астатнія варыянты вядуць да таталітарызму. Паглядзіце на Расію: у іх не хапіла смеласці рухацца дэмакратычнымі метадамі, ізноў пачынае фарміравацца таталітарная структура на чале з прэзідэнтам. Роля прадстаўнічых органаў зводзіцца на нішто, а рух да рынку выявіўся толькі ў лібералізацыі цэн. Дарэчы, пасады намеснікаў, губернатараў у Расіі займаюць ранейшыя партыйныя босы, такія супадзенні насцярожваюць. Дык вось, я лічу, што для Беларусі такі шлях непраймальны. Апазіцыя выступае супраць прэзідэнцкага кіравання ў Беларусі. Мы за тое, каб была высокай роля парламента, яго заканадаўчай і кантрольнай функцыі, больш значнай роля прэм'ер-міністра і Кабінета Міністраў, які ў некаторых выпадках маглі б прадстаўляць Беларусь на міждзяржаўным узроўні. Я думаю, што за кошт такой структуры парламенцкай рэспублікі мы паступова прыйдзем да пабудовы грамадзянскага грамадства. Але тут нельга спяшацца, таму што лёгка саравацца ў аўтарытарызм і таталітарызм. Тут самае цяжкае, на мой погляд, перафарміраванне псіхалогіі. Я думаю, калі з'явіцца новыя адносіны да ўласнасці, новыя вытворчыя адносіны, быццё вызначыць свядомасць. Таму што прыватная ўласнасць — катэгорыя маральная, яна будзе ўплываць на паводзіны людзей, на іх псіхалогію. Яны самі будуць імкнуцца зрабіць уладу ўстойлівай, дэмакратычнай нормай і ладам жыцця. У выніку з'явіцца новы клас, клас уласнікаў, людзей, якім ёсць што страчваць, у адрозненне ад пралетарыяту, якому няма чаго губляць, акрамя сваіх ланцугоў. У гэтым я бачу адзінае выйсце, у гэта я веру.

Гутарку вяла
Вераніка ЧАРКАВА.

З'ЯМЛЯ ТРывОГІ НАШАЙ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

У Валожынскім раёне вучоныя вызначылі ачагі радыяцыйнага забруджвання, адпрацоўвалі метадыку ацэнкі з паветра стану пасеваў, магчымаць вызначэння іх захворванняў, дакладнага прагназавання ўраджая.

Заклучнае слова аб выніках экспедыцыі яшчэ наперадзе, але ўжо цяпер яе значэнне пераацэньваць немагчыма. Сабраныя ў ходзе даследавання даныя ўжо дазволілі пабудаваць і выдаць для ўсеагульнага карыстання карты радыяцыйнага забруджвання Мінскай вобласці ў двухкіламетровым маштабе. Салігорскі і Валожынскі раёны атрымаюць самыя дэталёвыя радыяцыйныя і экалагічныя пашпарты. А выкарыстаную беларус-

кімі вучонымі метадыку аператыўнага стварэння такіх дакументаў можна прымяніць у любым пункце краіны. Адкрываецца магчымасць прывільна вызначаць эканамічны ўрон, які наносіцца зямлі гаспадарчай дзейнасцю чалавека, пастаянна сачыць за экалагічнай сітуацыяй. Выкарыстанне метадаў аэрафотаздымак дазваляе распарацца і зусім новую тэхналогію стварэння зямельнага кадастра. Гэта цяпер, напярэдадні прыватызацыі, набывае вельмі важнае значэнне.

Створаная беларускімі вучонымі праграма «Дыстанцыйная дыягностыка» прайшла экспертызу па лініі ЮНЕСКА і ўключана ў міжнародную праграму даследаванняў «Чалавек і

біясфера». Права ўдзелу ў ёй адстойваюць усе краіны сусветнага супольніцтва, але атрымалі яго толькі чатыры еўрапейскія дзяржавы. Адна з іх — Рэспубліка Беларусь. Гэта дее надзею, што, лепш пазнаўшы нашу Зямлю, вучоныя знойдуць рэцэпты і яе лячэння.

НА ЗДЫМКУ: старшы навуковы супрацоўнік НДІ прыкладных фізічных праблем БДУ імя У. І. Леніна С. СІНЯКОВІЧ, малодшы навуковы супрацоўнік гэтага ж інстытута А. ЧУМАКОУ і камандзір звяна Мінскага авіяатрада Р. БЕРБАШ удакладняюць маршрут палёта.

Фота А. ТАЛОЧКІ.

Сьмейся, Тугоўскі, над сваімі посьпехамі.
 Ён сумна йшоў дахаты. "Роджаньне пад Сатурнам", — няслось ў яго галаве. Затое столькі няўдач, столькі адхілак ад шчаслівай дарогі, затое нічога не ўдаецца ў жыцьці. Ён успомніў, дастаў з кішэні свае запіскі "Сповідзь самагубцы, Кніга для ўсіх і ні для кога". Цяпер усё скончана. Цяпер ён будзе больш рабіць "перадшыкі", пярэвы, як рабіў калісьці раней. Цяпер ён захаце жыць толькі для экспэрымэнту. Скончана. Ён ведае, што такім людзям няма месца на зямлі. Ён ня вярта жыць, у іх няма мэты, для якой вярта жыць. Ён рашуча пастанавіў у гэтую ноч застраліцца. Толькі дзе дастаць рэвальвер? Ён успомніў, што ў гэтай справе мог-бы дапамагчы яму хто-небудзь у інтэрнаце, хутчэй усяго Серада. Запраўды лоўкі Серада мог яму дастаць які-небудзь рэвальвер, якім усё ж ткі можна было-б скончыць разрахабы з жыцьцём. З цвёрдым жаданьнем пазнаць сабой ён улез у трамвай, набіты людзьмі, і забіўся ў кут на заднім пляцу, не жадаючы ў сваім брудным работніцкім касцюме выпаўзаць наперад. Яму таксама вельмі не хацелася спаткацца з кім-небудзь паглядзіма, з кім-небудзь пачаць размову, як гэта любяць рабіць баўтлівыя чэхі. Трамвай прыжджаў праз самыя рухлівыя й вялікія вуліцы. На адной з такіх вуліц у вагон увайшла паненка. Народу было набіўшыся столькі, што нягледзячы на ўсе крыкі кандуктара прасунуцца далей, ніхто ня мог звярнуцца, паненка была прымушана застацца на заднім пляцу.

Тугоўскі выйшаў з раздумы толькі тады, калі паненка спынілася каля яго й стала да яго сьпіной. Ба! Ды гэта Вярхоўская! Ад гэтай неспадзяванай

Тугоўскі пакорна зьняў свой капялюш й трымаў падчас размовы ў руках, комкаючы яго ад хвалеваньня. Дама ўзяла ад яго запіску, працадзіўшы праз зубы:
 — Роскейте¹, — сярдзіта хлопнула дзвьярыма перад самым яго носам.
 "Вось як, — успыхнуў Тугоўскі, — нават у карыдор не ўпусьціла. Яна, напэўна, ня ведае, што я — студэнт". Тут жа падумаў, стоячы на ганку, што ён сам вучыўся на інжынера, што яму да гэтага часу ўжо няшмат засталася, каб прыбыць на сваіх дзвьярох такую самую таблічку: "Інжынер".
 А між тым ён усё адкінуў сам, і вось цяпер яго выкідаюць за дзвьяры, як сьмярдзючага і бруднага. Цяпер ён зразумеў, што усё ж ткі адзіны выхад — гэта самаму стаць інжынерам. Што ён аддаў-бы цяпер таму чалавеку, які зноў вярнуў-бы яго на шлях навукі і адчыніў-бы дзвьяры вышэйшай школы? Больш пакутаваць ён не мае сілы. Калі звычайны работнік церпіць сваё паложаньне як сацыяльнае зло й прыміраецца з ім, дык у яго дамешываюцца яшчэ маральныя мукі. Ён на кожным кроку успамінае, што ён быў студэнт. Калісьці ў яго былі надзеі, а зараз ён раб, і вастрыё сучаснага ладу накіравана якраз на яго. "Але, з другога боку, быць інжынерам — знача жыць вольна, як жыве гэты інжынер, — казаў яму нейкі сярдзіты голас. — Хіба ты мог так жыць?" — "Не, гэта не знача яшчэ так жыць, — рашаў ён. — Можна быць інжынерам... Але як стаць?"
 У гэты момант зноў адчыніліся дзвьяры, і запіску падала, прасунуўшы праз дзвьяры брудную руку, маладая кухарка. Тугоўскі пайшоў абражаны. Ён быў настолькі маленькай велічыняй, што яму запіску маглі падаць толькі праз кухарку.

яе з надзеяй на стыпэндый, калі я думаў якраз аб рэвальверы. Чым горш, тым лепш. І так заўсёды ў жыцьці. Як толькі, здаецца, зусім гінеш і няма выхаду, глядзіш — які-небудзь выхад і знаходзіцца. Хаця, можа быць, гэта толькі чыясьці насмешка — й тое, што адчыняецца, зусім не шчасьце, а толькі прывід яго. Можа быць, запраўды, як у адной беларускай п'есе: "У іншым шчасьці — няшчасьце схавана" ... Не. Скончана. Сяньні ўначы ён застрэліцца... Ён больш ня будзе рабіць глупства, як рабіў калісьці, й, паслухаўшы Кірылу, жыў. Што стала з яго жыцьцём?" Ці магло яно звацца жыцьцём? Ён ехаў і думаў аб тупіку жыцьця.

А ў гэты час нейкі Мэфістофель дражніў яго, як бяссьлігнага старыка Фаўста, прыгожым вобразам Маргарыты-Вярхоўскай. Мілая, вясёлая жанчына. Колькі жыцьця ў ёй, яно б'е крыніцай. І як сьпалася яна паведаміць яму — й дапамагчы, чым магла. У рэшце рэшт яна не такая дрэнная, як здалося яму пасля таго выпадку, яна вельмі сардэчная асоба — не пасаромелася падаць яму руку нават зараз, калі ён запраўды выглядаў, як брадзяга. Няўжо ж ён застрэліцца, ня выкарыстаўшы тых надзей, якія яна адчыняла яму, няўжо ён будзе легкадумам і ня выкарыстае ўсіх магчымасьцей у жыцьці да канца?

Ён пачаў думаць, што магло-бы быць пасля яго сьмерці... Здаецца, на свеце нічога не зьмянілася-бы. Таксама людзі сьмяліся-б, плакалі-б, таксама адны ашуквалі-б другіх, таксама ляцелі-б па вуліцы фурманы й трамваі, таксама сядзелі-б у садах на лавах закаханых пары, шапталіся-б аб вечным каханьні... Усё было-б таксама, бо Тугоўскі быў маленькім, нікому непатрэбным вінцікам велізарнай машыны, й калі ён вываліваўся — машы-

ную пашану. Як сумна ўсё ж ткі, што ён памёр на чужыне, ахвяра, што жах! Ах, вы ўсё арыгінальнае. Хай мёртвыя спакойна сьпяць, а мы будзем думаць аб нашым жыцьці... Ага, успомніла. — Яна падняла сваю прыгожую ручку да галавы й прамовіла: — Добра, што я вас спаткала. Якраз зараз Тамашэвіч турбуецца аб тым, каб вас улаштваць зноў на стыпэндый.
 — Што вы?! — надаверчыва засьмяяўся Тугоўскі.
 — Так, так. Ён вельмі шкадаваў, што вас не было на хаўтурах, ён хацеў з вамі вельмі сур'ёзна перагутарыць. Справа ў тым, што ў Прагу наехала шмат новых нашых эмігрантаў — зьялёная моладзі, і нашыя старэйшыя грамадзяне — былыя міністры ўрада БНР узяліся іх улаштовываць на ўкраінскую й часткова чэскую стыпэндый. Сродкі ёсьць, цяпер толькі ня трэба спаць.
 — Я пэўны, што да шчасліўцаў не належу, — іранічна зазначыў Тугоўскі.
 — Не, не. Тамашэвіч якраз запэўніў, што вам стыпэндый будзе. Вось што... Калі хочаце мець стыпэндый, заўтра зрання ідзіце на кватэру да міністра й абавязкова з ім перагутарыце... Заўтра паседжаньне Беларускага камітэту, дзе будуць разглядацца ўсе заявы. Ведаеце, дзе ён жыве, ці не? Я вам напішу. — Яна хутка выбрала з партфеля бланк, хутка напісала ў ім адрас й хутка, падаўшы яму руку, выскачыла на першай астанойцы трамвая. — Вось дзе я жыву, — паказала яна на вялікі каменны дом каля самай астанойкі. Тугоўскі застаўся ледзь не з расчыненым ротам. Усё гэта было так нечакана, так хутка, так дзіўна. Ён успыхнуўся: "Быццам насмешка чыясьці над мной, — падумаў ён. — Трэба камусьці падаслаць

каб людзі зайздросьцілі, а не жалелі. Так! Да ўсіх чартоў з самагубствам! Ён выхапіў свой сшытак "Сповідзь самагубцы. Кніга для ўсіх і ні для кога", сшытак, які ён напісаў пры сабе заўсёды, як запісную кніжку, й ужо зрабіў некалькі рухаў рукамі, каб парваць яго на мелкія кавалкі, як зноў спыніўся. Нейкая думка ўкалола яго: "Але ж няма выхаду... А што, калі надзеі Вярхоўскай на стыпэндый былі толькі балотнымі багнямі?.. Тады зноў застаецца цагельня. І так да сьмерці ён павінен будзе застацца работнікам!" Ён зноў схваў свой сшытак у кішэню. І сумна думаў аб тым, што няма выхаду.

Міністр Случанін, былы міравы судзьдзя, герой тамтэйшага Слуцкага паўстаньня, быў вельмі падобны да Сабакевіча. Ці падаў яго літаратурны сабрат ледзь ня цэлы бок барана адразу, невядома, але памераў ён быў настолькі велізарных, што выклікаў здзіўленьне. Здавалася, з такой велізарнай грудной клеткі, як у яго, павінен быў вырвацца голас, што ерахоўская труба, ад якога павінны былі валіцца сьцены й у страху дрыжаць людзі. А між тым, калі на пяцігодках усьвяткаваньня памяці абвешчэньня незалежнай Беларусі ён выступіў з дакладам аб Слуцкім паўстаньні, апавядаючы, колькі было ў паўстанцаў кулямэтаў, колькі стрэльбаў, колькі жаўнераў, — ён казаў такім нявінным тоненькім дыскантам, што ўсім стала сьмешна. "І як такога мядзведзя, — успыхнуўся Тугоўскі, — ні адна куля не зачпала".

Што было ня менш дзіўна й прымушала Тугоўскага заўсёды сьмяяцца ў душы, гэта тое, што ў гэтага мядзведзя была вельмі прыгожая й доўгая маладая жонка, таленавітая артыстка й арганізатарша беларускіх тэатраў. Як яна жыла з такім мужам, як ёй не было сорамна праходзіць з ім разам на якіх-небудзь балах ці дакладах паміж цікаўнай таўпы і як яна проста магла сужыцца з ім, як яна магла дастаць хоць бы пацалаваць яго, гэта было загадкай для ўсіх. Тут можна было даваць поўную волю сваёй фантазіі. Тугоўскі ўсё ж ткі на другі дзень йшоў да знамянітай гістарычнай асобы, вырашыўшы, што трэба яшчэ спрабаваць усе магчымасьці.

Ён праходзіў праз шумны горад, глядзеў на баўтлівыя й сварлівыя чэскія таргоўкі, прахадзіў праз самыя рухлівыя тарговыя рады ў старой Празе і дзівіўся, што міністр забраўся ў такую глушу, пачуўшы сымпатыі да чэскай таргоўкі. Ён увайшоў у нейкі драўляны дом, драбіна якога была напэўна зроблена яшчэ да часоў Аўстрыі й трашчала, так жалючыся на свой лёс, што ў чалавека мімаволі паўзлі мурашкі па целу. Тугоўскі падняўся ў нейкую кватэру, дзе ўсё дзвьяры былі адчынены, пакуль нарэшце не наткнуўся на саму жонку міністра. Яна ня ведала Тугоўскага й з стрыманай гордасьцей, праз якую прабіваўся турботы, прамовіла:
 — Вы да нас? Выбачайце. Адну хвіліну...

¹Пачакайце.
²Прабачце.

сустрэчы ён нават пачырванеў й рашыў рабіць выгляд, што ён яе не пазнае. Яны праехалі, як чужыя, некалькі астановак. Раптам на адной астанойцы трамвай настолькі затармазіў, што яна не паспела ўхапіцца за скуруную ручку й паляцела на Тугоўскага.
 — Prominte!² — прамовіла яна па-чэску й, успыхнуўшы, глянула на таго, каго яна так недалікатна зачпала. Што такое? Яна, здаецца, гатова была крыкнуць ад здзіўленьня й стаяла, глядзячы на яго нерухомымі вачыма. Няўжо гэта Тугоўскі? Ці яна не абзаеца? Ці не галюцынацыя гэта якая-небудзь? Ня можа быць, каб гэта быў Тугоўскі. У такім страшэнным касцюме... Яна зноў павярнулася да яго сьпіной, але праз хвіліну, ня верачы сабе, зноў паглядзела на яго. Тугоўскі глядзеў у вакно з трамвая, быццам яе не прыкмячаючы.
 — Выбачайце, ці не грамадзянін Тугоўскі? — спытала яна па-беларуску.
 Тугоўскі ўспыхнуўся:
 — Пазналі ўсё ж ткі... Дабрыдзень.
 — Дабрыдзень, — працягнула яна яму далікатную ручку ў рукавічцы.
 Усе ў трамваі глянулі на іх з здзіўленьнем.
 — Як вы зьмяніліся! — прамовіла Вярхоўская, не зьвяртаючы ўвагі на паглядзі чхаў.
 — Прашу выбачэньня за свой касцюм, — успыхнуўся Тугоўскі. — Працую ўсё.
 — Працуюце? Несяце дабравольныя ахвяры. Вельмі добра!
 — А вы адкуль?
 — Я толькі што з могілак. Хавала "айца" Кірылу. Апошні друг, самы любімы наш сябар, здаецца, адзіны чалавек, заслужыўшы аб'ектыў-

на прадоўжывала ісьці сваім ходам, нават ня ведаючы, ці быў такі вінцік. Як сьмешна! Застраліцца! Стралаюцца ці наогул канчаюць самагубствам, больш каб зрабіць са сваёй сьмерццой нешта жажотнае, нейкую дэманстрацыю, спадзеючыся, можа, хоць пасля сьмерці знайсці спачуваньне той таўпы, каторая была такой студзёнай і жорсткай пры жыцьці. А які ж пратэст мог ён зрабіць сваім выстралам у сэрца? Пратэст проціў таго, што ён маленькі, непатрэбны вінцік велізарнай машыны? Пратэставаць проціў гэтага было-б сьмешна. Ці, можа быць, пратэставаць проціў усяго сусьвету, проціў таго капіталістычнага ладу, які накіраваў на яго свой цяжар і цісьне яго, як прэс, віцскаючы пот? І зноў сьмешна было-б пратэставаць проціў сыяны толькі таму, што яе ня можна разьбіць лобам. Нарэшце можна выстраліць, колькі хочачы разоў у грудзі, а сыяна як стаяла, так і будзе стаяць. Чаго ж ён дасягне тады сваім выстралам? Можа быць узбудзіцца грамадзянства? На першых часах — зразумела, але потым скажучы: "Ах, дурны Тугоўскі, й запраўды, відацца было, што з яго нічога добрага ня будзе". Яшчэ які-небудзь насмешнік толькі пасьмяецца над яго трупам. Не... Застрэліцца ня штука. Гэта ніколі ня позна. Але вось выжыць, паказаць на здзіўленьне ўсіх, што і пры цяжкіх абстановах Тугоўскі выжыў, што ўсё ж ён можа быць прадметам людской павагі — вось гэта было-б геройствам. Пакута навучыла яго, што трэба жыць так,

У далёкім 1591 годзе мудрыя людзі Менска абралі сваім гербам выяву Маці Божай з двума анёламі і херувімамі. І быў у гэтым свой асаблівы сэнс. Лічылася, напрыклад, што гэта святыня адводзіць ад горада ўсе напасті. У гады Савецкай улады былы герб забаранілі.

І вось праз шмат гадоў святыня вярнулася. Яе ўстанавілі на фасадзе Чырвонага касцёла на плошчы Леніна. Адлітую з бронзы выяву Маці Божай з анёламі і херувімамі асвятлілі архібіскупы Мінска — Магілёўскі Казімір Свентак і Гродзенска-Віцебскі Аляксандр Кашкевіч.

Вітаць абраз гарадской заступніцы прыйшлі і католікі, і праваслаўныя. Бо, як скажаў у сваёй пропаведзі настояцель Чырвонага касцёла ксёндз Уладзіслаў, мы павінны памятаць, што гэта святыня не толькі Чырвонага касцёла, але і ўсяго горада, не толькі католікаў, але і ўсіх вернікаў, усіх жыхароў Мінска. Герб увабляе апеку Маці Божай усім нам. І мы павінны заслужыць яе абарону.

Фота М. МІНКОВІЧА.

ПЫТАННЕ ПАРАДКУ ДНЯ: ЭКАНАМІЧНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА З ЗАМЕЖНЫМІ СУАЙЧЫННІКАМІ

САРБОНА ЗАГАВОРЫЦЬ ПА-БЕЛАРУСКУ?

Вялікія надзеі ў паратунку ад усеабдымнага і разбуральнага хаосу ўскладаюцца сёння, апроч іншага, і на развіццё дзелавых сувязей з бізнесам замежжа. Нельга без іх разлічваць на развіццё знешняга гандлю, на тэхналагічны і тэхнічны прагрэс і г. д. Што да канкрэтных іншаземных выканаўцаў падобных зносін, дык шмат якія і багацейшыя, чым мы, дзяржавы шукаюць і знаходзяць іх у асяроддзі сваёй эміграцыі. Первагі такіх узаемаадносін відавочныя: этнічная роднасць, веданне мовы і традыцый, псіхалагічная сумяшчальнасць. Паціху-паціху і мы ў нашай незалежнай «сінявокай» Беларусі падыходзім да разумення вялікіх пазітываў у гэтым рэчышчы. Але «паціху-паціху» ў перакладзе на ўзровень нашай дзелавітасці значыць больш чым марудна. Усё нешта муляла, перашкаджала: то на пачатку перабудовы менталітэт застойнасці ціснуў на тэрмазы заідэалагізаванасці і палітызацыі, то пераход да рынку пачынаў толькі-толькі абазначацца. А цяпер высвятляецца: адна рэч, што бізнесмены з кагорты замежных землякоў вагаюцца, чакаюць лепшых варункаў на Радзіме, другая, што гэта іхняя праслойка не вельмі вялікая. Не раўня яна, напрыклад, армянскай. Ва ўсякім разе прыклады эканамічнага супрацоўніцтва сёння можна пералічыць на пальцах. І адным з такіх «пальцаў» будзе факт заснавання ў Парыжы з ініцыятывы і намаганняў Лявона Шыманца, грамадзяніна Францыі беларускага паходжання, Асацыяцыі «Францыя—Беларусь».

БЕЛАРУСЫ У ФРАНЦЫІ

Кагдазе ў рэдакцыю газеты звятаў гося з Парыжа, адкуль рэдка даходзяць да нас беларускія галасы. Меў ён пільны клопат у сталіцы Беларусі (аб ім ніжэй) і нямнога часу на размовы. Спадар Шыманец расказаў, што думка наладзіць сувязі гаспадарчага прызначэння паміж прыёмнай Радзімай і гістарычнай завалодала ім даўно і ўва многім дзякуючы «Голасу Радзімы», які яго бацькі выпісвалі з даўніх часоў. А самым моцным пабуджальным матывам у здзяйсненні той думкі стаў ягоны ўдзел у леташняй канферэнцыі «Белая вежа», што адбылася на Беласточчыне. Пасля вяртання адтуль распачаў Лявон Шыманец пошуку французскіх партнёраў, падрыхтоўку статута будучай арганізацыі і іншых дакументаў. Добра дапамагло тое, што сам працаваў у фірме «ДОКСА», якая і стала галоўным апірышчам Асацыяцыі «Францыя—Беларусь», заснаванай у жніўні гэтага года. На сёння яна налічвае 26 чалавек з ліку спецыялістаў па эканоміцы, фінансах і г. д. Старшынёю быў абраны Алівіе Пагані, адказным сакратаром — наш суразмоўнік, скарбнікам —

Жан Бернар Генек. Мату стварэння арганізацыі спадар Шыманец вызначыў так:

— Мы імкнёмся зацікавіць французай Беларусі ў сэнсе эканамічным, палітычным, культурным і гуманітарным. А таксама будзем весці работу па даламозе аам у ліквідаванні вынікаў чарнобыльскай катастрофы.

Менавіта на гэтай апошняй тэме мы спыніліся больш падрабязна і ў каторы раз высветлілі, што і ў той краіне, сусветнай калысцы вальнадумства, дэмакратыі і рэвалюцыйных ідэй, як і ў Аўстраліі, Канадзе, Аргенціне, калі і гаворыцца аб ахвярах чарнобыльскага апакаліпсіса з ядзерным напаўненнем, дык галоўным чынам маюць на ўвазе Украіну. Апошнім часам і Расію. А беларускі этнас як быў вядомы вузкаму колу прафесіяналаў, так і застаўся толькі на іх арбіце цікавасці. Нават у сусветна вядомай бібліятэцы Пампіду, дзе ёсць прэса з розных куткоў зямлі, беларускай вы не знойдзеце.

Увогуле кажучы, французскі госяць лічыць, што людзей, якія меюць круўнасць з беларускай зямлёй, у Францыі многа. Але іх блытаюць з рускімі. Як вядома, у складзе французскай інтэлігенцыі значная вага належыць рускай, «белай» эміграцыі, якая стаіць на пазіцыі русафільства і не вельмі прагне адрозніваць беларусаў ад рускіх. (Дарэчы, ці не адсюль «растуць ногі» нядаўніх публікацый у дзвюх французскіх газетах неконт «штучнасці» беларускага суверэнітэту?) Чыста ж беларускай інтэлігенцыі няма. Яна альбо пераехала ў Амерыку, альбо адмерла. Беларусы ёсць, але яны хутка асіміляваліся і не пачуваюцца беларусамі. А хто не страціў духоўнай лучнасці з Бацькаўшчынай, абаніраецца на беларускія сябрыны Англіі. Злучаных Штатаў. А страціць было вельмі лёгка. Адносінны да праёў «нацыянальнага» ў імігранцкіх асяродках не заўжды былі ў Францыі простымі і адназначнымі, асабліва ў гады «халоднай вайны». Прыгадаў Лявон Шыманец, што ў 1961 годзе, падчас візіту М. Хрушчоў, мясцовыя ўлады хуценька вывезлі прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей, прыналежных да тагачасных краін сацыялізму, на Корсіку. На месяц. Відаць, баяліся тэрарыстычных памкненняў. Гэтая акцыя выклікала вялікую паніку сярод «часова дэпартаваных». Быў страх, што самалёт замест Корсікі возьме курс на Маскву...

Адной з памылак у дзейнасці і спад ектыўнасці нешматлікіх беларускіх арганізацый у Францыі з'яўляецца, з пункту гледжання Л. Шыманца, тое, што іхнія друкаваныя выданні выходзілі выключна на беларускай мове, мінулыя французскую. (У працяг скажанага ён прапанаваў, каб «Голас Радзімы» разам са старонкамі на

англійскай і іспанскай мовах даваў і матэрыялы на французскай. Прапанава слушная, неаднойчы яна разглядалася ў рэдакцыі. Аднак бракуе асноўнага — грошай. Асабліва цяпер, калі газета з-за сваёй роднай беларускай мовы не ў стане пакрываць кошт выдання).

...І ФРАНЦУЗЫ У МІНСКУ

Тым пільным клопатам, што прывёў Лявона Шыманца з берагоў Сены на берагі Свіслачы, была ўстаноўчая канферэнцыя Асацыяцыі «Беларусь—Францыя» (Белфранс) — крок беларускіх партнёраў у адказ, у падрыхтоўцы якога ад французскай Асацыяцыі папярэдне ўзялі ўдзел у якасці экспертаў Алівіе Пагані і Жан Бернар Генек.

Канферэнцыя адбылася ў Другой палове кастрычніка, дзе і паўстала «Беларусь—Францыя» — грамадская і міждзяржаўная арганізацыя, абвясціўшая генеральным накірункам развіццё шматнацыянальнай сувязей (на грунце эканамічных) паміж беларускім і французскім народамі. Сваім заснавальнікам Асацыяцыя абяцае мажлівасць не пасрэднага выхаду на кантакты з зацікаўленымі ўстановамі Францыі, рэкламу тавараў і іншых відаў прадукцыі на льготных умовах. У спісе яе спонсараў — Беларускі камерцыйны цэнтр «Спажывецкі рынак», Мінгарсавет, Нацыянальны банк Беларусі, Дзяржзнак.

Дэлегаты канферэнцыі і запрошаныя ўдзельнікі, прадстаўнікі малядзга бізнесу рэспублікі, грамадскіх арганізацый, акадэмічных і навуковых інстытутаў, літаратары, мастакі, народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусі, выступалі з яе (канферэнцыі) трыбуны, вызначалі разнастайныя напрамкі будучай працы Асацыяцыі. Згадалася магчымае ўзаемавыгоднае супрацоўніцтва ў галіне народнай гаспадаркі, наладжвання мастацкіх выстаў, даламогі ахвярам Чарнобыля з цэлым пакетам прапаноў, мастацкага перакладу, рэстаўрацыйных работ. Прагучала нават і меркаванне прыняць захады дзеля адкрыцця ў Сарбоне аддзялення беларусістыкі.

Народны дэпутат Беларусі ад апазіцыі У. Новік (ён жа па выніках галасавання — старшыня Рады Асацыяцыі) у сваім выступе назваў «Беларусь—Францыю» «школай падрыхтоўкі кадраў для знешнеэканамічнай і дыпламатычнай дзейнасці рэспублікі». А пакуль іх няма, заклікаў звярнуцца за дапамогай да беларускай дыяспары, найбольш здаровай часткі этнуса. Такім чынам, высілікі Лявона Шыманца, яго суайчынікаў у Парыжы, а таксама французскіх прыхільнікаў далі першы плён. А можа прыклад Лявона Шыманца навадзе на добрую думку яшчэ каго-небудзь з замежных беларусаў?

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

ЗВАРОТ

ВЫКАНКОМА САЮЗА ЮРЫСТАУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ДА СУАЙЧЫННІКАУ-ЮРЫСТАУ, БЕЛАРУСКІХ БІЗНЕСМЕНАУ І ПРАДПРЫМАЛЬНІКАУ, ЯКІЯ ПРАЖЫВАЮЦЬ ЗА МЯЖОЙ

У чэрвені 1990 года на ўстаноўчым з'ездзе створаны Саюз юрыстаў Беларусі — новая прафесійна-грамадская арганізацыя. Выбраны яго кіруючыя органы. Старшынёй Саюза юрыстаў стаў прафесар Сцяпан Сокал. Створаны абласныя і раённыя аддзяленні саюза, яго фірмы: Рэспубліканскі цэнтр сацыяльна-прававой інфармацыі і навучання, «Справядлівасць праз закон» (распрацоўка праектаў нарматыўных актаў), «Рэгістр» (праграмаванае забеспячэнне юрыдычнай дзейнасці); навучальныя ўстановы: Беларускі інстытут правазнаўства, Школа кіравання; выданні «Юрыдычная газета» і «Бюлетэнь нарматыўна-прававой інфармацыі» і інш.

Выканком Саюза юрыстаў лічыць, што рэалізацыя яго задач па стварэнні ў Беларусі прававой дзяржавы, перабудова эканамічных і палітычных адносін выклікае неабходнасць грунтоўна развіваць сувязі з замежнымі юрыстамі, бізнесменамі, прадпрымальнікамі. І асабліва — з выхадцамі з Беларусі.

Такія сувязі могуць базіравацца не толькі на нацыянальных пачуццях, але і на эканамічнай узаемавыгадзе.

Мы звяртаемся да вас з запрашэннем да супрацоўніцтва па наступных напрамках: уступлення нашых замежных калег у Саюз юрыстаў Беларусі (уступны ўзнос 100 долараў ЗША і 100 долараў ЗША за год); дабрачыннай матэрыяльнай падтрымкі Саюза юрыстаў Беларусі ў мэтах павышэння яго здольнасцей і магчымасцей; развіцця дзелавога супрацоўніцтва з замежнымі кампаніямі і прадпрымальнікамі; падпісання пагадненняў і дагавораў аб прававой абароне і забеспячэнні інтарэсаў замежных прадпрымальнікаў на тэрыторыі Беларусі; стажыроўкі юрыдычных кадраў, падрыхтоўкі іх у навучальных установах зацікаўленых краін; абмену заканадаўчымі, нарматыўнымі матэрыяламі; арганізацыі турызму і інш.

Паважаныя спадары! Калі вас зацікавяць нашы прапановы, калі вы імкняцеся да супрацоўніцтва з Бацькаўшчынай, мы будзем вельмі рады вам.

ВЫКАНКОМ САЮЗА ЮРЫСТАУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

НАШ АДРАС:

Рэспубліка Беларусь, г. Мінск, вул. К. Маркса, 24—24. Тэлефон: 27-56-24.

Разліковы рахунак № 06170415/002 МФО 805153 у Знешэканомбанку.

У ГОНАР 100-ГОДДЗЯ ПАЭТА

У штаб-кватэры ААН урачыста адзначана стагоддзе выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча. На вечар, прысвечаны гэтай знамянальнай даце, сабраліся прадстаўнікі беларускай і іншых

дэлегацый, што ўдзельнічаюць у 46-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, супрацоўнікі сакратарыята ААН, вядомыя дыпламаты, амерыканская грамадскасць.

Выступаючы на ўрачы-

стым сходзе, міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь Пётр Краўчанка, у прыватнасці, сказаў: «Такія асобы, як Максім Багдановіч, увасабляюць у сабе рысы лепшых прадстаўнікоў інтэлігенцыі Беларусі, галоўныя з якіх — гэта адданасць і невывярнутая любоў да простых людзей».

Вечар у штаб-кватэры ААН ператварыўся ў вялікае свята беларускай культуры. Адбыўся канцэрт, у якім прагучалі старадаўнія і сучасныя беларускія мелодыі, песні на словы М. Багдановіча і іншых нацыянальных паэтаў у выкананні гастролючага ў ЗША ансамбля «Песняры».

«Папялушка, ці Перамога дэбютаў» — прэм'ерай гэтага спектакля пачаў новы сезон Дзяржаўнага тэатра лялек Беларусі. Галоўны рэжысёр тэатра Аляксей Ляляўскі па-свойму працягвае старую казку пра Папялушку, нічым не паўтарыўшы яе папярэднія сцэнічныя ўвасабленні.

Адчуванне казачнага відовішча спектаклю надаюць жывапіс Аляксандра Бахрамеева, музыка французскага кампазітара Масіэ, прыгожыя лялькі-марыянеткі і дэкарацыі, створаныя па эскізах Аліны Фаміной ў майстэрнях тэатра.

НА ЗДЫМКУ: артысты тэатра Аляксандр ВАСЬКО і Яна АГЕНКА на генеральнай рэпетыцыі.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

ЦІ СТАНЕ КАРАЛЕВАЙ ПАПЯЛУШКА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

насць яго праблематыкі, ён адзначаў, што вельмі прыемна, калі на гэты раз такое прыкметнае мерапрыемства ў жыцці інстытута праводзіцца з беларускай тэматыкай і ўжо адным гэтым у многім вызначаецца яго значнасць. І з задавальненнем выказаў прапанову, каб падобныя мерапрыемствы сталі добрай традыцыяй у абмене культурнымі дасягненнямі абодвух народаў.

З грунтоўным дакладам па сучасных праблемах моўнай і культурнай палітыкі на Беларусі выступіў Г. Бідэр. Перш за ўсё засяродзіўшы ўвагу на вытоках і прычынах, што выклікалі працэсы новага адраджэння на Беларусі ў перыяд перабудовы (1985—1991 гады), ён даў ім глыбокую і ўсебаковую характарыстыку. Затым, звярнуўшыся да разгляду аднаго з найбольш істотных, на яго думку, фактараў гэтага працэса, а менавіта, адраджэння беларускай мовы, Г. Бідэр праявіў асаблівую цікавасць да беларусізацыі 20-х гадоў і распачатай пазней русіфікацыі, што няўхільна і сістэматычна праводзілася да апошняга часу. Прааналізаваўшы незайздросны стан сучаснай беларускай мовы, аўстрыйскі славіст паказаў, якімі негатыўнымі для яе далейшага развіцця сталі некаторыя фактары як лінгвістычнага (двухмоў'е, тэндэнцыя да асіміляцыі, інтэрферэнцыя), так і грамадскага характару (моўная палітыка, русіфікацыя школы, выдавецкая справа, прэса, тэатр, кіно, тэлебачанне). Другім значным фактарам гэтага працэсу, лічыць дакладчык, стала адраджэнне роднай літаратуры. У дакладзе аўстрыйскага славіста знайшлі адлюстраванне ўсе найбольш істотныя праблемы (хай сабе і ў самых агульных рысах) як развіцця і стану культуры сучаснага беларускага грамадства, так і найбольш характэрныя тэндэнцыі яго новага адраджэння. Праблемнае выступленне Г. Бідэра выклікала ажыўленую дыскусію і атрымала высокую ацэнку ўдзельнікаў сімпозіума. Прафесар Ф. Готас ва ўсхваляванай прамове адзначыў, што дзякуючы дакладу свайго калегі для яго адкрыўся цэлы новы свет раней невядомага яму духоўнага жыцця народа.

Як паказаў далейшы ход сімпозіума, ён быў загадзя дбайна падрыхтаваны, старанна прадуманы і ўважліва спланаваны. Іншыя выступленні дапаўнялі і развівалі тыя праблемы, што былі падняты ў дакладзе аўстрыйскага вучонага. Былі разгледжаны пытанні адраджэння беларускай мовы ў дакладзе Л. Шакуна «Праблемы беларускага мовазнаўства ў святле нацыянальнага адраджэння Беларусі». А такую лінгвістычную з'яву, як інтэрферэнцыя, што была толькі закранута Г. Бідэрам, вельмі грунтоўна, на шматлікіх яркіх моўных прыкладах разгледзеў Г. Герасіменка ў выступленні «Некаторыя асаблівасці фанетычнай, лексічнай і граматычнай інтэрферэнцыі бе-

ларускай і рускай моваў на сучасным этапе і шляхі яе пераадолення». Два іншыя даклады былі скіраваны на раскрыццё працэсаў адраджэння ў беларускай культуры. У першым з іх «Нацыянальна-культурнае адраджэнне і развіццё беларускай літаратуры XX стагоддзя» У. Навумовіч паказаў, які адбітак і ўвасабленне ў беларускай літаратуры нашага стагоддзя знайшлі праблемы ўласнага шчасця і грамадскай віны і як адбывалася іх паступовая трансфармацыя, асабліва ў час перабудовы. У другім — «Новае адраджэнне на Беларусі і развіццё беларуска-заходнеўрапейскіх культурных сувязяў» У. Сакалоўскага прасочаны найбольш характэрныя працэсы адраджэння ў беларускай культуры і паказана, які ўплыў яны зрабілі на развіццё сувязяў з еўрапейскімі краінамі. У выступленні швейцарскай славісткі М. Банькоўскай «Культурна-палітычная сітуацыя беларускай меншасці ў Польшчы» была звернута найбольшая ўвага на нацыянальныя, культурныя і палітычныя працэсы, што адбываліся ў Беластоцкім ваяводстве пад уздзеяннем адраджэння на Беларусі. Пасля кожнага даклада вялося яго абмеркаванне, але найбольш востры характар яно набыло па апошняму з іх, калі прадстаўнікі Аўстрыйска-польскага таварыства выказалі сваю нязгоду і крытычныя заўвагі адносна тых палажэнняў, дзе вялася гаворка, што беларускай меншасці ў Польшчы не заўсёды ўдавалася рэалізаваць свае нацыянальныя правы, асабліва ў галіне мовы і рэлігіі.

На наш погляд, аўстрыйскія ўдзельнікі сімпозіума і польскія госці, праслухаўшы серыю дакладаў па беларусістыцы, асабліва па пытаннях яе сучаснага стану і адраджэння, атрымалі даволі шырокае і кампетэнтнае ўяўленне пра тыя культурныя працэсы, што зараз адбываюцца на Беларусі ў іх гістарычнай абумоўленасці, палітычнай накіраванасці, нацыянальнай і рэлігійнай афарбоўцы, пра найбольш характэрныя тэндэнцыі духоўнага жыцця беларускага грамадства. Яркім сведчаннем таму сталі і выступленні падчас дыскусій, і тая акалічнасць, што да позняй ночы, надоўга пасля заканчэння сімпозіума, зацікаўленыя ўдзельнікі, разбіўшыся на групы, працягвалі ўжо незапланаванае абмеркаванне. Убачанае надавала ўпэўненасць, прыводзіла да пераканання, што сімпозіум глыбока крануў усіх удзельнікаў, што да разглядаемых праблемаў яны не засталіся аб'якавымі і раўнадушнымі.

Акрамя таго, у вышэйшай ступені дакладнымі і зладжанымі былі арганізацыя і правядзенне сімпозіума, што нам вельмі імпавала.

Удзел у многіх зарубажных навуковых нарадах і форумах прыводзіць нас да адназначнага пераканання, што і нам варта было б улічваць гэты плённы вопыт і не імкнуцца да велізарных, пампезных і ўрачыстых форумаў ды яшчэ з забавымі паездкамі і пышнымі банкетамі, вельмі характэрнымі для застоўных

брэжнэўскіх часоў, якія, шчыра кажучы, аніякіх адносін да навукі не маюць, а ствараць па мажлівасці працоўныя налектывы па 25—30 удзельнікаў, вучоных па інтарэсах, зацікаўленых агульнай праблематыкай, дзе б яны ў спрыяльнай атмасферы маглі абмяняцца думкамі, у адваротным выпадку падобнае навуковае мерапрыемства ператвараецца ў прывабнае шоу, вельмі далёкае ад задачай сапраўднай навукі. Гэта вельмі тонка і далікатна падмеціў удзельнік Свята славянскага пісьменства і культуры амерыканскі славіст Томас Бэрд, для якога гэта свята стала адным з цудоўнейшых мерапрыемстваў, якія яму ўдавалася бачыць за апошнія дзесяць гадоў. «Свята гэтае назвала, што беларускі народ валодае высокімі культурнымі і мастацкімі мажлівасцямі. Справа, аднак, у тым, — гаворыць вучоны, — каб гэтае свята не было кароткатэрміновым фрагментам, які можа быць забыты. Задача, думаю, заключаецца ў тым, каб той імпульс, які працягваецца ў час свята, уплываў на працягу цэлых месяцаў і нават гадоў на развіццё беларускай культуры». А нам здаецца, што кожны такі форум менавіта для вучоных павінен становіцца не прывабным святам, а самым цікавым і напружаным часам яго навуковай працы, месцам, дзе ён мог са сваімі калегамі-аднадумцамі ці добрабычлівымі апанентамі зацікаўлена абмяняцца поглядамі, падвесці вынікі сваіх шматгадовых пошукаў і даследаванняў.

І яшчэ адна важная акалічнасць, на якую хацелася б звярнуць увагу, — гэта тое, што зальцбургскі сімпозіум стаў не толькі часам знаёмства аўстрыйскай славістыкі з беларускай праблематыкай, а, больш таго, — першым важным крокам у гісторыю культурных сувязяў двух народаў, які дае нам яшчэ адну мажлівасць, новы шанс для больш шырокага далучэння да еўрапейскай культуры, да еўрапейскай цывілізацыі. На гэты раз яно можа адбыцца праз аўстрыйскую славістыку. Мы бачым і адчуваем, што заснаванні і развіццё такіх сувязяў — жывы гістарычны працэс, які творыцца на нашых вачах і ўдзельнікамі якога мы з'яўляемся і прыкладаем шмат намаганняў для яго ажыццяўлення. Аднак, на вялікі жаль, з боку нашых афіцыйных структур творыцца ён даволі аб'якава і неактыўна. Трэба быць неўдушчым, каб не бачыць, як з-за такой пазіцыі мы значна адстаём не толькі ад усходнеўрапейскіх краін былой сацыялістычнай арэнтацыі — Польшчы, Чэхаславакіі, Балгарыі і інш., але і ад суседніх нашых рэспублік. Мы ж па шэрагу аб'ектыўных і суб'ектыўных прычын найбольш малавядомыя ў Еўропе і на Захадзе. Пра гэта сведчаць і шматлікія выказванні ачытных і зарубажных дзеячаў культуры. Спашлёмся хаця б на інтэрв'ю «Не пачувацца жабракамі на паперці» Н. Гілевіча, («Голас Радзімы», № 1, 1990 г.), у якім, гаворачы пра суадносіны нашай літаратуры з сусветнаю, вучо-

ны адзначае, што пытанне гэтае цяжкае і крыху балючае. Балючае, бо трэба шчыра прызнацца, што беларускую літаратуру ведаюць у свеце яшчэ кепска, перакладаецца яна на іншыя мовы і прапагандуецца ў іншых краінах усё яшчэ слаба, а таму і месца яе ў свеце бачыцца нам досыць сціплым. Ці звернемся да погляду на гэтую праблему аўстрыйскага славіста Ф. Нойрайтэра. Свой артыкул пра Беларусь ён назваў «Беларусь — папялушка Еўропы». Ужо сама назва публікацыі яскрава сведчыць, якім бачыцца яму становішча нашага краю ў еўрапейскіх справах. Праўда, Ф. Нойрайтэр, выступаючы на кангрэсе беларусістаў, вельмі ўдала інтэрпрэтаваў назву свайго артыкула. Сваё выступленне ён закончыў словам: «Гэты свой артыкул назваў я «Беларусь — папялушка Еўропы», але вы ўсе ведаеце, што папялушка ў канцы становіцца каралевай. Таго ж я жадаю і Беларусі!» Так, пажаданне вельмі цудоўнае, але каб яно здзейснілася, стала рэальнасцю, патрэбны вялікія намаганні, няўхільная і сістэматычная праца па наладжванню і пашырэнню ўзаемасувязяў беларускай культуры з зарубажнымі. Аднак мы не спяшаемся наладжваць кантакты, далучацца да Еўропы. Нам вядома, што ў Берліне ўжо адкрыты культурныя цэнтры многіх нашых суседзяў. Напрыклад, не вельмі ўжо багатая Балгарыя вылучыла на гэтыя мэты 5 мільёнаў долараў, што сімвалічна: мы бачым вялікую зацікаўленасць краіны, каб як мага хутчэй далучыцца да еўрапейскага культурнага працэсу. У Зальцбургу, куды мы, беларускія навукоўцы, упершыню з'явіліся, існуюць культурныя асяродкі ўсіх нашых суседзяў: рускай, украінскай і прыбалтыйскіх рэспублік, няма толькі беларускага, і не толькі ў Зальцбургу, але і ва ўсёй Аўстрыі. Ды што там гаварыць пра культурныя асяродкі, мы да гэтага часу не можам наладзіць нават шырокага абмену інфармацыяй. Ці не аб'якава, больш таго, злачынным раўнадушшам можна растлумачыць той факт, што да сёння за мяжою нельга не толькі купіць, але нават выпісаць беларускую газету ці часопіс, набыць ці заказаць беларускую кнігу. Дарэчы, хацелася б нагадаць 20-я гады, калі пры больш неспрыяльных умовах, але пры вялікай усвядомленасці і страсным жаданні распачалося шырокае станаўленне культурных сувязяў паміж БССР і еўрапейскімі краінамі, асабліва Германіяй. Тады Беларусь, якая толькі распачынала выдавецкую справу, дзесяткамі высылала за мяжу свае кнігі: на водгукі, рэцэнзіі, у бібліятэкі, славістычныя даследчыя цэнтры. А зараз?! Зараз анікога гэта не турбуе. Але менавіта сёння, як ніколі раней, у нас маюцца спрыяльныя ўмовы для ўсталявання і развіцця культурных сувязяў для далучэння нашай культуры да Еўропы. Гісторыя дае нам такую мажлівасць, і трэба яе не ўпусціць!

Уладзімір САКАЛОЎСКІ.

І УСЁ Ж СВЯТА АДБЫЛОСЯ!

У Мінску прайшлі канцэрты фестывалю мастацтваў «Беларуская музычная восень». Нягледзячы на тое, што ранейшы Савецкі Саюз перастаў існаваць, традыцыйны фестываль мастацтваў і сёлета не страціў статус усесаюзнага. Наўрад ці гэта сведчыць аб кансерватызме арганізатараў фестывалю. Хутчэй, наадварот, — гэтым яны лішні раз пажадалі пацвердзіць неаспрэчную ісціну: мастацтва не ведае дзяржаўных межаў.

Дарэчы, састаў удзельнікаў быў падобны такім чынам, што фестываль у пэўным сэнсе можна лічыць міжнародным. Мяркуюць самі: на працягу дзясці дзён у канцэртах, што адбыліся толькі ў адной з фестывальных залаў Белдзяржфілармоніі, — прыхільнікі класічнай музыкі змаглі ўбачыць і пачуць брытанскага выканаўцу фартэп'янаў музыкі Мюрэя Маклахлена і люблянскі эктэзавальны музыкі са Славеніі. Дыржырвалі камернымі аркестрамі СССР і Беларусі ў гэтыя дні Канстанцін Арбелян (ЗША) і Роаль Сангольт (Нарвегія).

Чым удалося прывабіць вядомых замежных выканаўцаў? На гэтае пытанне адказвае адзін з арганізатараў фестывалю, мастацкі кіраўнік Белдзяржфілармоніі Юры Гільдзюк. — Зразумела, валютных сродкаў для гэтага мы не маем. Выручае супрацоўніцтва з замежнымі канцэртнымі арганізацыямі і фірмамі, абмен канцэртамі нашых лепшых калектываў. Дапамагаюць і спонсары.

Афішы з эмблемай «Беларуская музычная восень» з'явіліся сёлета на вуліцах нашых гарадоў восемнаццаты раз. Ці будзе працяг, ці з'явіцца на наступны год на канцэртных афішах лічба 19?

НА СЦЭНЕ ЗЕМЛЯКІ ШЫРМЫ

Мнагалюдна было ў Палацы мастацтва імя Кісялёва ў Мінску сёлета 29 кастрычніка. На сцэне — вучні школы мастацтваў г. Пружаны Брэсцкай вобласці, якія па запрашэнню Саюза кампазітараў Беларусі прыехалі з канцэртаў у сталіцу, у зале — вучні сельскіх школ, падшэфных Саюза кампазітараў Беларусі (Навадворская школа в. Каралёў Стан Мінскага раёна), а таксама мінскіх (№ 150 і інш.). Усіх сабрала тут падзея, якая адбудзецца 21 студзеня наступнага года: у гэты дзень споўніцца 100 год з дня нараджэння Рыгора Шырмы — слаўтага сына беларускага народа, чыё імя носіць пружанская школа. (Нагадаю, што Рыгор Раманавіч нарадзіўся на Пружаншчыне). Менавіта таму да юбілею тут рыхтуюцца загадзя, з нейкай асаблівай адказнасцю і стараннем.

Урачыстасць вечару надалі прывітальныя словы да яго ўдзельнікаў дырэктара школы Я. Малайчука і вядомага беларускага кампазітара В. Войціка. А потым быў канцэрт.

Яго чакалі з пачуццём асаблівага хвалявання. Прычына ў тым, што школа ў Пружанах — адзіная пакуль што школа мастацтваў на Беларусі і ў гэтым сэнсе першапраходзец у вельмі складанай і адказнай справе эстэтычнага выхавання дзяцей у правінцы. Яна задае «тон» гэтай дзейнасці, закладае яе асновы, яна тут своеасабліва «пункт адліку». Таму пытанне: «Як ідуць справы?» у дачыненні да пружанскай школы набывае асабліва глыбокі сэнс. Ведаю, што ў школы шмат цяжкасцей, але (мяркуючы па канцэрте) там ідзе планамерная, мэтанакіраваная і напружаная праца. І плён яе відавочны. Першае, што прыемна ўразіла на канцэрте, — тая шчырая захопленасць, з якой выступалі дзеці. Відаць, таму такімі дружнымі былі апладысменты пасля кожнага нумара канцэртнай праграмы, якія далі магчымасць адчуць юным артыстам з Пружаншчыны, што іх намаганні ў вучэбных класах школы не засталіся марнымі, што іх мастацтва здольна знаходзіць водгук у сэрцах слухачоў-равеснікаў. А на сцэне пабывала каля 150 чалавек: гэта і хор (кіраўнік М. Драбшэўская, канцэртмайстар Г. Клячко), і харэаграфічная група (кіраўнік Т. Дварадкіна), і два аркестры — народных інструментаў (кіраўнік І. Багамолава) і духавы (кіраўнік М. Ляўчук); завяршыла канцэрт маляўнічая праграма фальклорнага ансамбля «Вясёлыя музыкі» (кіраўнік І. Гвоздзік, балетмайстар В. Пілюцік, хормайстар Я. Малайчук). Ужо адзін гэты пералік сведчыць аб тым, як сур'ёзна працуе школа. А ў ёй жа ёсць яшчэ класы фартэпіяна, струнных, духавых інструментаў, класы выяўленчага

мастацтва — словам, усімі асноўнымі відамі мастацтваў і многімі спецыяльнасцямі авалодваюць вучні пружанскай школы. Многаму ўжо навучыліся, яшчэ больш трэба спазнаць. Мяжы дасканаласці, як гаворыцца, няма. Вось тут і можна было б паставіць кропку, калі б не адна акалічнасць, якая не дае спакою пасля канцэрта.

Апошнім часам зноў востра і балюча паўстала пытанне ўздыму нацыянальнай самавядомасці беларусаў. Трагічны дэс нацыі патрабуе вялікіх намаганняў усіх, хто імкнецца да яе адраджэння. І беларускім школам, а тым больш школе мастацтва тут належыць далёка не апошняе месца. Але бяда ў тым, што ў нашых школах нацыянальнае (і ў першую чаргу народнае мастацтва) пакуль што ў большасці разумеецца неапраўдана абстрактна. Дастаткова хору праспяваць беларускую песню, аб'явіць харэаграфічную кампазіцыю беларускай ці інсцэніраваць каляды, як ужо і можна абвясціць аб «засваенні нацыянальных традыцый», «веданні каранёў роднай спадчыны» і г. д. І ніяк пакуль мы не дойдзем да, здавалася б, такой відавочнай ісціны: няма беларускага народнага мастацтва «наогул», кожная яго праява мае канкрэтны мясцовы рысы. Вось гэтыя самыя рысы — і ў спевах, і ў танцах, і ў вопратцы, і ў традыцыйных абрадах — і павінны ў першую чаргу станавіцца вядомымі дзецям. Як паянціце Радзімы пачынаецца з таго куточка, дзе чалавек нарадзіўся, так і паянціце Мастацтва павінна ўваходзіць у кожную душу канкрэтнымі мастацкімі вобразамі гэтага куточка. Тады б, можа, удалося шматлікім калектывам мастацкай самадзейнасці Беларусі, у тым ліку і дзіцячым, не быць падобнымі адзін на аднаго, як дзве кроплі вады, удалося б знайсці сваё творчае аблічча, пазбегнуць надакучлівай нівеліраванасці.

Для Пружанскай школы мастацтваў гэта першаступенная задача асабліва важнасці. Умовы для яе вырашэння тут ёсць: Пружаншчына — адна з самабытных этнаграфічных мясцін Беларусі, да таго ж тут збіраў песенны фальклор Рыгор Шырма, які пакінуў гэты скарб землякам у выглядзе шэрагу песенных зборнікаў: вывучайце, калі ласка, карыстайцеся, стварайце эталон адносінаў да нацыянальнага мастацтва!

«Усё найлепшае, бессмяротнае ў мастацтве — ад народа, — гаварыў Р. Шырма. — Усё найлепшае, што створана вялікімі майстрамі, створана для народа. І ў гэтых каштоўных традыцыях — аснова мастацтва нашага грамадства». Па гэтым шляху, указаным Майстрам, нам і ісці.

Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА.

Дні культуры Беластоцкай прайшлі ў Гродзенскай вобласці. У праграме гэтага вялікага свята былі разнастайныя выставы, канцэрты, творчыя сустрэчы. Перад гродзенцамі выступілі сімфанічны аркестр Беластоцкай філармоніі, лялечны тэатр, маладзёжная тэатральная група, дзіцячы ансамбль песні і танца.

Жыхары прыгранічнай вобласці пазнаёміліся з творчасцю мастакоў і фотамайстроў, наведалі выставы вясельных убораў і мэблі для дзяцей.

У рамках Дзён культуры ў Музеі гісторыі рэлігіі адкрыліся дзве фотавыставы. Экспазіцыя з тысячы фатаграфій расказвала аб візіце папы рымскага Іаана Паўла II у Беласток.

А фатограф Віктар Волкаў і рэзчык па дрэву Войцэх Заленскі прадставілі на суд глядачоў сумесную выставу «Знакі часу», прысвечаную прыдарожным каплічкам у Польшчы.

НА ЗДЫМКУ: рэзчык Войцэх ЗАЛЕНСКІ і фатограф Віктар ВОЛКАЎ.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЗГАДАЛІ ЗОРЫЧА

У Шклове гасцінна расчыніў свае дзверы Палац культуры. Свята гэтае супала з занальным аглядам самадзейнасці. Застаецца толькі радавацца, што мясцовыя ўлады нарэшце ўспомнілі... Зорыча! Так, графа С. Зорыча, які ў самыя змрочныя, як мы любім казаць сем дзесяцігоддзяў, часы дбаў аб развіцці культуры. Ягоныя прыгонныя спевакі, драматычныя акцёры, танцоры з поспехам выступалі ў спецыяльным тэатральным будынку, узведзеным яшчэ ў 1780 годзе. У канцы XVIII стагоддзя ў Шклове пры гэтым жа тэатры існавала і свая балетная школа.

І вось зноў у Шклове расчыніў дзверы Палац культуры. Магчыма, пасля гэтага з'явіцца ў Шклове і свае артысты балета. Праўда, ёсць адно «але». Справа ў тым, што для развіцця культуры С. Зорыч меў сродкі. Ці хопіць іх у гарадскіх і раённых улад Шклова?

3 НАГОДЫ РЭСПУБЛІКАНСКАЙ

ВЫСТАЎКІ ГАБЕЛЕНАЎ

А ВУЧНІ ДЗЕ?

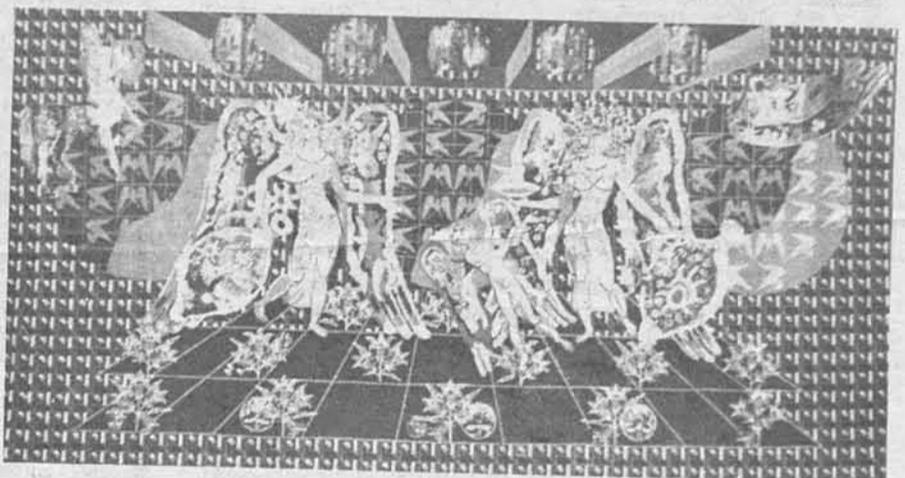
Габелен — дыван-карціна, вытканы ўручную. Спачатку — выраб парыскай мануфактуры, заснаванай у 1662 годзе і вядомай у гісторыі як мануфактура Габеленаў (ад прозвішча майстроў-фарбавальшчыкаў, у будынку якіх размяшчалася ткацкая майстэрня). У XVII—XVIII стагоддзях мастацкія якасці габеленаў зрабілі іх на-

столькі папулярнымі, што габеленамі сталі называць высокамастацкія шпалеры іншых французскіх, а пазней — еўрапейскіх мануфактур, а ў XIX стагоддзі наогул шпалеры і шчыльныя абівачныя тканіны нават машыннага вырабу. Ткалі габелены з каляровых шарсцяных і шаўковых, часам сярэбраных і залатых ніцей на спецыяльных ручных станках метадам выбарчанага ткацтва (асобнымі часткамі, якія сшывалі танюсенькай шаўковай ніткай). Габелены ўзнаўлялі ўзор або карціну з рысунка (кардону), зробленага мастаком. Вялікая працаёмкасць вырабу і высокі кошт габеленаў рабілі іх здабыткам пануючых класаў, імі аздаблялі інтэр'еры каралеўскіх палацаў, асаблікі знаці.

На Беларусі бязворсавыя дываны-карціны ў XVII—XVIII стагоддзях выраблялі на ткацкіх мануфактурах князёў Радзівілеў у Нясвіжы, Міры, Карэлічах, Альбе, князя Агінскага ў Слоніме, на Гродзенскіх каралеўскіх мануфактурах і ў іншых месцах. Ткачы былі з мясцовых прыгонных. Ткалі габелены з раслінным арнаментам, геральдычнымі матывамі, сюжэтнымі кампазіцыямі і партрэтнымі выявамі.

У пачатку XIX стагоддзя вытворчасць дываноў-карцін на тэрыторыі Беларусі спынілася. Адраджэнне беларускага габелена прыпадае на савецкі перыяд, калі ў канцы 1960-х гадоў мастакі стварылі новы тып сучаснага габелена — манументальна-дэкаратыўны.

Апошняя рэспубліканская выстаўка габелена, што дэманструецца ў мінскім Палацы мастацтва, дае ўсе падставы паразважаць пра дасягненні нацыянальнай школы габелена і перспектывы яе развіцця.

Несумненны лідэр — А. Кішчанка. Ён паказвае тут дзве работы — «Раніца» і «Пра Беларусь». Апошняя прызначана для памяшкання Мінскай ратушы. (Нядаўна габелен гэтага мастака быў паднесены ў дар ААН у Нью-Йорку). Аўтар — майстар складаных кампазіцый, алегарычнай мовы. Сёння ў А. Кішчанкі шмат вучняў і паслядоўнікаў. Так, габелен «Барысаў» — цэлая панарама, дзе сімваламі пазначаны найбольш важныя і значныя падзеі гісторыі горада. Аўтары габелена Г. Гаркуноў і В. Грыгарышына, працуючы над творам, знаходзіліся пад несумненным уплывам свайго старэйшага калегі.

Некалькі твораў — ранейшых і выкананых апошнім часам — прадставіла Н. Пілюзіна. Серыя з пяці работ «Запрашаем на вясельле» выканана ў традыцыйнай для аўтара манеры. Габелены Н. Пілюзінай камерныя, часта інтымныя па свайму гучанню.

Эфектна выглядаюць габелены Т. і Ю. Рудэнкаў, якія скарыстоўваюць у сваіх работах накладкі на тканым палатне, спрабуючы гэтымі прыёмамі дабіцца найбольшай мастацкай выразнасці, што, дарэчы, не заўсёды выглядае арганічна.

Спрабуе сябе ў габелене вядомы жывапісец Зоя Літвінава. Трыпціх «Супрэма-

тычная каса» — даволі ўдалая работа Л. Русавай.

В. Крывашэва, В. Маркавец-Бартлава, Н. Пілюзіна, В. Дзёмкіна — усе гэтыя імёны знаёмыя ўжо аматарам мастацтва. Іх творы пачалі з'яўляцца на выстаўках у сярэдзіне 70-х гадоў. Як ні шукай, але не знойдзеш, на жаль, ніводнага новага імя, ніводнага маладога аўтара. Што ж гэта азначае? Аказваецца, усяму ёсць тлумачэнні. У свой час у Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце закрылі кафедру па габелену і перавялі яе ў Віцебск, дзе існуе адпаведная вытворчая база. Што атрымалася? Апынуўшыся на вытворчасці, маладыя сталі больш адчуваць сябе тэхнолагамі, чым мастакамі. Кафедра, дарэчы, дасюль не адноўлена. А тыя, хто прадставіў свае творы на рэспубліканскую выставу габелена, і ёсць, па сутнасці, яе адзіныя выпускнікі 70-х гадоў. Па ўзросту гэта людзі, якім па 40—45 гадоў. А на справе гэта азначае, што следам за нядоўгім перыядам адраджэння габелена можа наступіць чарговы заняпад.

Вось такія сумныя, на жаль, і трывожныя думкі выклікала выстаўка.

Таяцяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: А. КІШЧАНКА. «Пра Беларусь»; Г. ГАРКУНОЎ. «Ноч».

ФІЛАТЭЛІСТЫЧНАЕ ЎШАНАВАННЕ ПАМЯЦІ ПЕСНЯРА

У маёй філатэлістычнай калекцыі, прысвечанай Беларусі, ёсць некалькі старонак з паштовымі матэрыяламі аб народным песняры Беларусі Я. Коласе. Самымі цікавымі ў гэтай падборцы з'яўляюцца два канверты ад лістоў, высланых Якубам Коласам у 1937 годзе ў Маскву на імя рускага паэта і перакладчыка твораў беларускай літаратуры С. Гардзеева. Зваротны адрас на іх напісаны аўтарам — «БССР, Мінск, Акадэмія Навук» і подпіс: «Я. Колас».

У сучасных паштовых выпусках маюцца дзве маркі, тры канверты, адна паштовая картка і тры спецыяльныя штэмпелі. Яны былі выдадзены ў розныя гады да розных юбілейў паэта.

У 1957 годзе Міністэрства сувязі СССР выпусціла малафарматную паштовую марку з партрэта паэта ў абрамленні беларускага нацыянальнага арнаменту, каласоў жыта і адлюстраваннем помніка паэту на гэтай плошчы.

Праз 5 год у гонар 80-годдзя з дня нараджэння песняроў Беларусі — Якуба Коласа і Янкі Купалы выпушчана была паштовая марка з партрэтамі абодвух літаратараў. Былі выпушчаны канверты. На адным з іх — партрэт Я. Коласа, даты жыцця і смерці, а таксама беларускі арнамент. Юбілей паэта быў адзначаны спецыяльным гашэннем карэспандэнцыі юбілейным штэмпелем з тэкстам на беларускай мове: «80 год з дня нараджэння Якуба Коласа. 3.11.62, Мінск, Паштамт» і малюнкам партрэта пісьменніка, каласоў жыта і кнігі.

Да 90-годдзя Я. Коласа выйшаў паштовы канверт з партрэтам песняра, выкананым вядомым мастаком А. Краўчанкам. Цікавымі выданнямі папоўнілася філатэлістычная калекцыя пра Я. Коласа ў 1982 годзе. У гонар 100-гадовага юбілею паэта ўпершыню ў практыцы савецкай пошты беларускаму паэту была

прысвечана авіяпаштовая картка з арыгінальнай маркай, на якой адлюстраваны дом пісьменніка, што знаходзіцца на тэрыторыі Акадэміі навук Беларусі і дзе зараз размешчаны яго музей. У ніжняй частцы паштовага знака — лаўровыя галіны, адкрытая кніга, на старонках якой факсімільны роспіс Якуба Коласа. Выхад карткі ў паштовы абарот быў адзначаны спецыяльным гашэннем карэспандэнцыі штэмпелем з адлюстраваннем гусінага піра і надпісам: «Почта СССР. 100 лет со дня рождения Якуба Коласа. Первый день. Москва. Почтамт».

У 1964 годзе ў серыі канвертаў, прысвечанай архітэктурным ансамблям Мінска, быў выдадзены канверт з адлюстраваннем плошчы Якуба Коласа і будынкаў паліграфічнага камбіната, якія носяць імя пісьменніка. На жаль, да гэтага часу не выдадзены канверт з адлюстраваннем помніка паэту на гэтай плошчы.

Імя Якуба Коласа носяць таксама вуліцы многіх гарадоў і пасёлкаў нашай рэспублікі, прадпрыемствы, гаспадаркі, бібліятэкі, установы, параходы і г. д. Многія з іх маюць так званыя франкіраваныя паштовыя машыны — штэмпель з найменаваннем аб'екта, адрас, на якіх напісана імя паэта. Ёсць такія штэмпелі і па-за межамі Беларусі. Вось толькі адзін прыклад. Вядома, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны пісьменнік некаторы час жыў у Ташкенце. Пасля разбуральнага землятруску будаўнікі кожнай з рэспублік краіны ўзводзілі там цэлыя мікрараёны. Адна з вуліц, адноўленая беларускімі будаўнікамі, носіць імя Якуба Коласа. Факт гэты не вельмі вядомы ў Беларусі. Дарэчы, у выдадзеным БелСЭ ў 1987 годзе даведніку «Іх імёнамі названы...» гэты факт не ўпамянута. Мне стала вядома пра гэта, дзякуючы франкіравальнаму штэмпелю, які прыслаў мне сябар-філатэліст з Ташкента.

Леў КОЛАСАЎ.

СОНЕЧНАЯ ЛАЗА

На выстаўцы-продажы вырабаў народных майстроў у Браславе нікога не пакінулі абыякавымі работы з лазы Івана Дварэцкага. Кашолкі самых розных размераў і форм, плечыныя вазы і талеркі, прыгожыя абажурны — гэтыя вырабы майстар упершыню прадставіў на суд браслаўчан і шматлікіх гасцей азёрнага краю. А пачалося ўсё вельмі даўно, у трыццатых гадах, калі дваццацігадовы Іван працаваў па найму ў гаспадары-немца ў Латвіі. Гаспадар, чалавек прадпрымальны, шукаў любяча шляхі зарабіць. Паказаў ён аднойчы Івану прыгожую талерку, сплеценую з лазы, і прапанаваў паспрабаваць зрабіць такія ж на продаж. Разам расплалі талерку, а сплесці зноў доўга не маглі. «Камерцыя» тады не атрымалася, але сама думка працаваць з лазой ужо не пакідала Івана. І ён час ад часу спрабаваў плясці, але прыхвацоўся да гэтага значна пазней: часы цяжкія надышлі — вайна. Толькі ў шасцідзсятых гадах ён сур'ёзна ўзяўся за пляценне. А жадаючых набыць прыгожую рэч — хоць адбавляй. І стараўся Іван Іванавіч прыдумваць новую форму, прыгожы малюнак пляцення, каб была рэч лёгкая, каб радавала чалавека сваёй арыгінальнасцю, сонечнасцю. А потым было прынята яшчэ адно, такое няпростое

для пажылога чалавека, рашэнне. Пражыўшы ўсё жыццё ў Латвіі, ён вяртаецца на радзіму — Браслаўшчыну, купляе дом і селіцца ў Ахрэмаўцах. І прысвячае ўвесь вольны час рабоце з лазой. Першы ж выхад са сваімі работамі да зем-

лякоў прынёс прызнанне. Н. Браслаўшчыне з'явіўся самабытны таленавіты майстар.
Я. КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКУ: Іван ДВАРЭЦКІ за работай.
Фота аўтара.

СПОРТ

ГРОШЫ ВЫШЭЙ ПЕРАМОГ?..

21 лістапада ў Маскве адбылося пасяджэнне Алімпійскага камітэта СССР. На ім вырашалася вельмі важнае пытанне: ці ўдасца аб'яднаць спартсменаў былых саюзных рэспублік пад адным флагам у час маючых адбыцца ў 1992 годзе зімніх і летніх Гульніў. Усе алімпійскія камітэты, размешчаныя на тэрыторыі былога Савецкага Саюза, аднадушна выказалі жаданне застацца ў адзінай камандзе.

Гэту навіну ў спартыўным свеце ўспрынялі па-рознаму. Адны не хаваюць свайго задальнення, што спартыўныя прынцыпы ў былым СССР узялі верх над палітычнымі. Другія выказваюць заклапочанасць: маўляў, ізноў збіраюцца на Алімпіяды супергіганцкія зборныя, з якімі цяжка будзе сапернічаць іншым краінам. Як жа на самай справе складваюцца абставіны напярэдадні Гульніў у камплектаванні каманд нашай краіны? Вядома, нам прыемна, што мір, згода і салідарнасць спартсменаў перамаглі. Але ці будзе атрыманы перамогаў на снежных трасах Альбервіля і бегавых дарожках, у спартыўных залах Барселоні?

Тут ужо аптымізму ў нас за апошні час значна паменшала. Крызіс у эканоміцы і палітыцы не мог не адбіцца на развіцці спорту. Не ва ўсіх відах, але ў большасці мы раптам сталі здаваць свае пазіцыі.

Свае няўдачы мы прывыклі звязваць з адтокам мацнейшых спартсменаў ды і трэнераў у замежныя клубы. Так званыя «легіянеры» не заўжды могуць узмацніць зборныя СССР на многіх спаборніцтвах. Некаторыя спецыялісты ўжо цяпер прадказваюць няўдачу нашым хакеістам, бо савецкую каманду не змогуць узмацніць (калі не злітуюцца кіраўнікі канадска-амерыканскіх клубаў) прафесіяналы Касатонаў, Фёдараў, Бурэ, Гуляюць (і таксама залежаць ад «літасці»

кіраўнікоў клуба) за мяжой нашы баскетбольныя і гандбольныя зоркі...

На жаль, у большасці выпадкаў і самі спартсмены вінаваты, якія выступаюць за мяжой. Не сакрэт, што нават некалькі гульніў у замежных клубах прыносяць большыя грошы, чым выступленне на першыстве свету, ды і на Алімпіядах за зборную СССР.

Грошы грашыма, але і гонар павінен свой быць. А яго пакуль у нашых спартсменаў і не хапае. Давайце ўявім такую сітуацыю: знакамітым хакеістам Лем'е ці Грэтцкаму прапанаваў за неймаверна вялікую суму выступіць у нейкім другім дывізіёне. Упэўнены, што вядомыя спартсмены не на жарт пакрыўдзіліся б. А нашы ж гатовы за долары ахвяраваць гонарам. Прыкра чытаць у прэсе, скажам, што нашы беларускія зборнікі-футбалісты, той жа С. Алейнікаў ці С. Гоцманаў, даюць згоду гуляць у другарадных замежных камандах.

Грошы ўносяць карэктывы і ў паездку нашых спартсменаў нават на чэмпіянат свету, і ў арганізацыю міжнародных турніраў. Успомнім, як быў пахаваны жаночы фехтавальны турнір на Кубак Беларусі. А ён жа міжнарод-

най арганізацыяй фехтавання аднесены да вышэйшай катэгорыі. Прычына адна: не хапіла грошай на арганізацыю гэтага турніру.

Нешта незразумелае адбываецца і на ўнутраных, усеаюзных першынствах. Спаборніцтвы праходзяць пры амаль пустых трыбунах. І зноў жа тут вінаваты грошы.

З вялікім абурэннем (прыкладзём толькі адзін прыклад) успрынялі балельшчыкі апошнія туры футбольнага чэмпіянату краіны. Заведама слабыя каманды нечакана пачалі атрымліваць (прычым, на чужым полі) адну перамогу за адной над будучым чэмпіёнам і прызёрамі. Сакрэт просты: аўтсайдэры, каб застацца ў вышэйшай лізе, адкупіліся і, мусіць, невялікімі сумамі. На жаль, і мінскае «Дынама» падверглася крытыцы за такія неспартыўныя гульні.

Пацярпелі не толькі аматары спорту, але і самі спартсмены. Гульні ў «паддаўкі», толькі за грошы, не садзейнічаюць спартыўнаму росту іх, значна зніжаюць шанцы трапіць на тыя ж Алімпіяды.

Так што праблем з камплектаваннем зборных СССР на Гульні вельмі шмат. Тут, як кажуць, да пераможных фанфараў яшчэ далёка.

Я. ІВАНОВ.

— 700000 — Ташкент —
ул. Якуба Коласа, 24
Среднеазиатский НИИ
иригации им. В.Д.Журина

Куда _____

Кому _____

Индекс предприятия связи и адрес отправителя _____

